

T.C
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DUDAK DAMAK YARIKLI ÇOCUKLARIN GELİŞİMİNDE
VE BAKIMINDA BABA KATILIMININ İNCELENMESİ**

EZGİ APAYDIN

DİL VE KONUŞMA TERAPİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Doç. Dr. ÖZLEM ÜNAL LOGACEV

İSTANBUL, 2022

TEZ ONAY FORMU

Kurum : İstanbul Medipol Üniversitesi
Programın Seviyesi: Yüksek Lisans (X) Doktora ()
Anabilim Dalı : Dil ve Konuşma Terapisi
Tez Sahibi : Ezgi APAYDIN
Tez Başlığı : Dudak-Damak Yarıklı Çocukların Gelişiminde ve Bakımında
Baba Katılımının İncelenmesi
Sınav Yeri : İstanbul Medipol Üniversitesi Güney Yerleşkesi
Sınav Tarihi : 04.07.2022

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve nitelik yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Danışman</u>	<u>Kurumu</u>	<u>İmza</u>
Dr.Öğr.Üyesi Özlem ÜNAL LOGACEV	İstanbul Medipol Üniversitesi	
<u>Sınav Jüri Üyeleri</u>		
Dr.Öğr.Üyesi Nazmiye Evra G.ŞENOL	İstanbul Medipol Üniversitesi	
Doç.Dr. Elçin TADIHAN ÖZKAN	Anadolu Üniversitesi	

Yukarıdaki jüri kararıyla kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../ tarih ve/.....- sayılı kararı ile şekil yönünden Tez Yazım Kılavuzuna uygun olduğu onaylanmıştır.

Prof.Dr. Neslin EMEKLİ

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdür V.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içerisinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Ezgi APAYDIN

TEŞEKKÜR

Akademik duruşu ve çalışma disiplinine hayranlık duyduğum, tez çalışmamı kendisiyle birlikte yürüttüğüm için şanslı hissettiğim, bilgi, tecrübe desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve bu uzun süreç boyunca yol gösteren sayın hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Özlem Ünal Logacev'e

Tez jürime katılmayı kabul eden ve zaman ayıran değerli hocalarım Doç. Dr. Elçin Tadıhan Özkan ve Dr. Öğr. Üyesi Evra Günhan'a

Bu süreçte her zaman destekleyici davranan hocam Doç. Dr. Müge M. Çiyiltepe ve çalışma arkadaşlarım Ayşegül Yılmaz, Ayşenur Koçak, Melis Buse Altun'a

En zorlandığım anlarda yoluma ışık tutan kıymetli dostlarım İrem Merve Ulu, Gülkader Temiz, Aylin Torğul, Berna Ateş, Melda Nisan Şahin, Cansu Afyoncu'ya

Tez yazım sürecini sabote etmek için elinden geleni yapan canım kedilerim Arthur ve Ahu'ya,

Kendi teziymişçesine veri toplamama yardım eden Fatma Apaydın'a ve 'Annesi katılsa olmaz mı?' diye soran babalar başta olmak üzere tüm katılımcılara,

Son olarak sevgisini ve desteğini her zaman hissettiren sevgili annem, babam ve teknik destek ekibim Sezgi İrem İlgar ve Kırac Apaydın'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY FORMU.....	i
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANI	ii
TEŞEKKÜR	iii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
1. ÖZET.....	1
2. ABSTRACT.....	2
3. GİRİŞ VE AMAÇ	3
4. GENEL BİLGİLER.....	6
4.1. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi	6
4.2. Baba-Çocuk Etkileşimi	9
4.3. Baba Katılımı ve Belirleyicileri	11
4.4. Tipik Gelişim Göstermeyen Çocuklarda Baba Katılımı	12
5. MATERYAL ve METOT.....	17
5.1. Araştırma Modeli	17
5.2. Katılımcılar	17
5.3. Veri Toplama Araçları	20
5.3.1. Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ)	20
5.3.2. Katılımcı Bilgi Formu	21
5.3.3. Çocuk Bilgi Formu	21
5.4. Uygulama	22
5.5. Veri Analizi	22
6. BULGULAR.....	23
7. TARTIŞMA	32
7.1. Baba Katılımının Çocuğun DDY’li Olması veya Tipik Gelişim Göstermesi Bakımından İncelenmesi	32
7.2. Baba Katılımının Babanın Yaşı, Eğitim Seviyesi, Çalışma Koşulları (Vardiya, Çalışma Saatleri), Çocuğun Cinsiyeti ve Annenin Çalışması Açısından Betimlenmesi	34

8. SONUÇ	36
8.1. Sınırlılıklar	36
8.2. Öneriler	36
9. KAYNAKLAR	38
10. EKLER	48
11. ETİK KURUL ONAYI	53
12. ÖZGEÇMİŞ	56

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

AÇEV: Anne Çocuk Eğitim Vakfı

BAKÖ: Baba Katılım Ölçeği

DDY: Dudak Damak Yarıkları

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 5.2.1. DDY' li çocuğu olan katılımcılara ait bilgiler	18
Tablo 5.2.2. Tipik gelişim gösteren çocuğu olan katılımcılara ait bilgiler	19
Tablo 6.1. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının çocuğun DDY'li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları	26
Tablo 6.2. Katılımcıların BAKÖ <i>Keyfi Meşguliyet</i> alt boyut puanlarının çocuğun DDY'li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve t-testi sonuçları	27
Tablo 6.3. Katılımcıların BAKÖ <i>Temel Bakım</i> alt boyut puanlarının çocuğun DDY'li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve t-testi sonuçları	27
Tablo 6.4. Katılımcıların BAKÖ <i>İlgi ve Yakınlık</i> alt boyut puanlarının çocuğun DDY'li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları.....	28
Tablo 6.5. Katılımcıların BAKÖ <i>1, 3, 10, 12, 15, 20, 22 ve 31.</i> soru toplamı puanlarının çocuğun DDY'li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve t-testi sonuçları.....	28
Tablo 6.6. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşma durumu ve Spearman Korelasyon Analizi sonuçları.....	28
Tablo 6.7. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları	29
Tablo 6.8. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının vardiyalı çalışma koşulları değişkenine göre farklılaşma durumu, Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi sonuçları	29
Tablo 6.9. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının eşin çalışma değişkenine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları	30
Tablo 6.10. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları.....	31

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 6.1.** Katılımcıların ‘Keyfi Meşguliyet’ alt boyutu maddelerinden aldıkları toplam puanlara ait grafik 23
- Şekil 6.2.** Katılımcıların ‘İlgi ve Yakınlık’ alt boyutu maddelerinden aldıkları toplam puanlara ait grafik..... 24
- Şekil 6.3.** Katılımcıların ‘Temel Bakım’ alt boyut maddelerinden aldıkları toplam puanlara ait grafik..... 25
- Şekil 6.4.** Katılımcıların dil gelişimi ile doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen maddelerden aldıkları toplam puanlara ait grafik 26

1. ÖZET

DUDAK DAMAK YARIKLI ÇOCUKLARIN GELİŞİMİNDE VE BAKIMINDA BABA KATILIMININ İNCELENMESİ

Dudak-damak yarıkları embriyolojik dönemde kapanması beklenen yapılardaki anormal açıklıktır. Bu yapısal farklılık sebebiyle dudak-damak yarıklığı olan çocuklar dil gelişimi bakımından riskli grupta bulunmaktadır. Ebeveyn-çocuk etkileşimi nitelik ve niceliğinin dil gelişimi üzerindeki kritik önemi bilinmektedir. Ebeveyn-çocuk etkileşimi çalışmaları çoğunlukla annelere odaklanmış olsa da baba-çocuk etkileşiminin çocuğun gelişimi üzerindeki olumlu etkisi araştırmalarla ortaya konmuştur. Bu çalışmada DDY'li çocukların, gelişim ve bakımında babalarının katılımını, tipik gelişim gösteren çocuğu olan babalarla karşılaştırmak ve baba katılımını betimlemek amaçlanmıştır. Bu amaca uygun olarak çalışmaya 3-6 yaş aralığında DDY'li çocuğu olan 50 baba ile yine aynı yaş aralığında tipik gelişim gösteren çocuğu olan 50 baba (toplamda 100 katılımcı) katılmıştır. Katılımcılara, Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ), Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu, Katılımcı Bilgi Formu ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarına ise ek olarak Çocuk Bilgi Formu'nu içeren Google Formu gönderilmiştir. Verilerin analizi sonucunda; DDY'li çocuklar ile tipik gelişim gösteren çocukların babalarının BAKÖ toplam ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$). Ayrıca BAKÖ toplam puanı ile babanın yaşı, çalışma koşulları (vardiya, çalışma saatleri), eğitim seviyesi, çocuğun cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,05$). Annenin çalışma durumu ile BAKÖ toplam puanı arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Eşleri çalışan babaların BAKÖ toplam puanları, eşleri çalışmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazladır ($p<0,05$).

Anahtar sözcükler: Baba-çocuk etkileşimi, baba katılımı, Baba Katılım Ölçeği, dudak damak yarıkları

2. ABSTRACT

EXAMINATION OF FATHER'S PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT AND CARE OF CHILDREN WITH CLEFT LIP AND PALATE

Cleft lip and palate (CLP) are abnormal openings in structures that are expected to close in the embryological period. Due to this structural difference, children with cleft lip and palate are at risk with respect to language development. The crucial role of quality and quantity of parent-child interaction on language development is well established. Although studies on parent-child interaction mainly focus on mothers, previous research have demonstrated the positive effect of father-child interaction on the child's development. This study aimed to compare fathers' involvement in the development and care of children with CLP and typically developing children and describe father involvement in both groups. For this purpose, 50 fathers who have children with CLP between the ages of 3-6 and 50 fathers who have children with typical development in the same age range (100 participants in total) participated in the study. Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ) [Father Involvement Scale], Informed Consent Form, Participant Information Form were sent to all participants and the fathers of typically developing children filled in an additional Child Information Form. As a result of the data analysis, there was no statistically significant difference between the total and sub-dimension scores of BAKÖ of the CLP group's father and typical development group's fathers ($p>0.05$). In addition, there was no significant relationship between the total score of BAKÖ and the age of the father, working conditions (shift, working hours), education level, and the gender of the child ($p>0.05$). A significant relationship was found between the mother's working status and the total score of BAKÖ. The BAKÖ total scores of fathers with working spouses were statistically significantly higher than those who were home-makers ($p<0.05$).

Key words: Baba Katılım Ölçeği, cleft lip and palate, father-child interaction, father involvement

3. GİRİŞ VE AMAÇ

Dudak – damak yarıklığı (DDY), embriyolojik dönemde kapanması beklenen anatomik yapılardaki anormal açıklıktır (Kummer, 2018). Bu yarıkların sıklıkla sekans ve sendromlarla ilişkilendirilebileceği bildirilmiştir (Zajack ve Vallino, 2016). Anomaliyle ilişkili olarak, orta kulak enfeksiyonuna bağlı işitme kayıpları, hastanede geçirilen sürelerin uzunluğu ve sendromlara bağlı bilişsel yetersizlikler sonucunda, dudak damak yarıklığı olan çocukların dil gelişiminde, akranlarına kıyasla gecikmeler olduğu gözlenmiştir (Kummer, 2001). Buna karşılık, bazı çalışmalar sendromik olmayan ve sadece dudak damak yarıklığı olan çocukların dil becerilerinin yaşlarıyla benzer şekilde geliştiğini bildirmişlerdir (Leeper ve ark., 1980; Kuehn ve Moller, 2000). Lancaster ve ark. 2020 yılında, sendromik olmayan dudak damak yarıklı çocuklarda dil gelişimini araştıran 31 çalışmayı inceledikleri meta-analizde, dudak damak yarıklı çocukların sendrom eşlik etmese de dil ve konuşma becerilerinde akranlarına göre gecikmeler yaşadıklarını ancak tipik gelişen akranlarıyla aralarındaki farkın yaşla birlikte azaldığını bildirmişlerdir. Bu bulgular DDY’li çocukların dil gelişimi bakımından riskli grupta olduğunu göstermektedir.

Dil gelişiminde kritik rol oynayan faktörlerden biri küçük çocuklar ve ebeveynleri arasındaki doğumdan itibaren başlayan etkileşimdir (Lasky ve Klopp, 1982). Topping ve ark. (2012) ebeveyn-çocuk etkileşiminin dil gelişimi üzerine etkisini araştıran 130 çalışma arasından metodolojik olarak güçlü 60 tanesinin, bu etkiye dair sağlam kanıtlar sunduğunu bildirmişlerdir. Çocuklarla birlikte yapılan kitap okuma, şarkı söyleme, oyun oynama, hikaye anlatma/oluşturma gibi ev aktivitelerinin dil gelişimini desteklediği bilinmektedir (Tomoplous ve ark., 2006, Nord ve ark., 2000, Sénéchal ve LeFevre, 2002).

Her ne kadar bu çalışmalar ebeveyn-çocuk etkileşimi üzerinde dursa da yapılan çalışmalar daha çok anne-çocuk etkileşimi üzerine yoğunlaşmıştır (Diken ve Topbaş, 2009). Ancak, modern toplumlarda annelerin de sıklıkla çalışıyor olması, var olan ilişki dinamiklerini değiştirmektedir. Babaların, çocuklarının gelişimini destekleyebilecek faaliyetleri artırarak annelerin istihdamını telafi ettiğine dair bazı kanıtlar bulunmuştur (Hsin ve Felfe, 2014). Ülkemizde de TÜİK

(Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre 2007-2016 döneminde kadın işgücü 6 milyondan 9,3 milyona yükselerek %55'lik bir artış göstermiştir (Akgeyik, 2017). Bu durumda babaların çocuklarının bakımında aldıkları rollerin değişmesi beklenebilir.

AÇEV (Anne Çocuk Eğitim Vakfı) bu konuyu derinlemesine araştırmak ve babaların çocuklarının bakımında aldıkları rolü saptamak amacıyla 2017 yılında "Türkiye'de İlgili Babalık ve Belirleyicileri" isimli bir rapor yayımlamışlardır. Bu raporda; evde çocuklarıyla televizyon izleyerek vakit geçiren babaların oranının %78,5 olduğu ve 4-10 yaş çocuklar için bu oranın %86'ya kadar çıktığı bildirilmiş, çocuğuyla birlikte kurmaca oyunlar oynayan babaların oranının ise yalnızca %43 olduğu ve çocuğuna hiçbir zaman kitap okumamış babaların oranının ise %19 olduğu belirtilmiştir.

AÇEV'in raporundan yola çıkarak yaptığımız bu çalışmada, DDY'li ve tipik gelişim gösteren çocukların gelişiminde ve bakımında babaların rolünü betimlemek ve katılımlarını karşılaştırmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. DDY'li ve tipik gelişim gösteren çocuklarının babaların Baba Katılım Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında fark var mıdır?

1.1. DDY'li ve tipik gelişim gösteren çocuklarının babalarının Baba Katılım Ölçeği *toplam puanları* arasında fark var mıdır?

1.2. DDY'li ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarının '*Keyfi Meşguliyet*' alt boyut puanları arasında fark var mıdır?

1.3. DDY'li ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarının '*Keyfi Meşguliyet*' alt boyut puanları arasında fark var mıdır?

1.4. DDY'li ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarının '*İlgi ve Yakınlık*' alt boyut puanları arasında fark var mıdır?

1.5. DDY'li ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarının *dil gelişimiyle doğrudan bağlantılı* olduğu düşünülen 1, 3, 10, 12, 15, 20, 22 ve 31. maddeler toplam puanları fark var mıdır?

2. Baba katılımı ve babanın yaşı arasında ilişki var mıdır?
3. Baba katılımı ve çocuğun cinsiyeti arasında ilişki var mıdır?
4. Baba katılımı ve babanın eğitim seviyesi arasında ilişki var mıdır?
5. Baba katılımı ve babanın çalışma koşulları (çalışma saati-vardiya) arasında ilişki var mıdır?
6. Baba katılımı ve annenin çalışması durumu arasında ilişki var mıdır?

4. GENEL BİLGİLER

4.1. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi

Çocukluk çağının ilk yıllarındaki bilişsel, dilsel ve sosyo-duygusal gelişimin nasıl gerçekleştiğine yönelik merak, araştırmacıları ebeveyn-çocuk etkileşimini araştırmaya yöneltmiştir (Mahoney ve Bella, 1998). Yapılan çalışmalar ile ebeveyn-çocuk etkileşim kalitesinin dil gelişimi bakımından esas olduğu bildirilmiş (Neuman ve ark., 2008), bu etkileşim sayesinde çocukların nasıl iletişim kuracaklarını, kavramların ne anlama geldiğini ve dünyada neler olup bittiğini öğrendikleri belirtilmiştir (Vygotsky ve Cole, 1978).

Literatüre bakıldığında ebeveyn-çocuk etkileşimini inceleyen çalışmaların ne tür etkinliklerin hangi sıklıkta yapıldığına ve bunların çocuğun gelişimi üzerindeki etkisine odaklandığı görülmektedir. Bu etkileşimler, çocuğa/çocukla kitap okumak, hikaye anlatmak/oluşturmak, oyun oynamak ve günlük ev aktivitelerini (yemek yedirme, giydirme, diş fırçalama vb.) içermektedir.

Bu etkinliklerinden biri olan ebeveynle birlikte kitap okuma ve hikaye anlatmanın okul öncesi dönemde çocukların dil ve bilişsel gelişimi için önemli olduğu bildirilmiştir (Bennett ve ark., 2002). Glascoe ve Leew 2010 yılında 168 ebeveynle yürüttükleri çalışmada ebeveynler, çocuklarıyla birlikte kitap okuma ve oyun oynama sıklığını puanladıkları bir ölçek doldürmüş; çocuklara ise motor, sosyo-duygusal ve dil gelişimini yordayan bir gelişim testi uygulanmıştır. Analizler sonucunda olumlu ebeveynlik davranışlarının eksikliğinde özellikle dil gelişiminin risk altında olduğunu bulunmuştur. Yine benzer şekilde Nord ve ark. (2000) da ebeveynin çocuğa kitap okuması, şarkı söylenmesi gibi aktivitelerle dil gelişimi ve erken okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve pozitif korelasyon bulmuşlardır. 168 çocuğun, 4 yaşından 9 yaşına kadar takip edildiği 5 yıllık boylamsal bir çalışmada da çocukların 3. sınıftaki okuma ve dil (kelime edinimi, dinlediğini anlama) becerileriyle küçük yaşta kitaba maruz kalma arasında doğrudan ilişki olduğu bildirilmiştir (Sénéchal ve LeFevre, 2002).

Ebeveynlerin çocuklarıyla hikayeler paylaştığı etkileşimlerin, çocuklara daha zengin dil girdisi için fırsat sunduğu bilinmektedir (Boyce ve ark., 2010). Yaşları 33-61 ay aralığında değişen 33 çocuk ve anneleri ile yürütülen çalışmada,

3 farklı bağlamda (çocuklar annelerine kitap okuyor gibi yaparken, anneler çocuklarına bildikleri bir hikayeyi anlatırken, anne-çocuk beraber bir hikaye oluştururken) analiz edilmek üzere video kayıtları toplanmıştır. Annenin bildiği bir öyküyü anlatması anneye dil becerilerini sergilemesi için en iyi fırsatı sunarken, çocuğun hikaye anlattığı bağlam, çocukların sözlü dil becerilerini sergilemeleri için en iyi fırsatı sağlamıştır (Curenton ve ark., 2008). Hikaye anlatma üzerine yapılan bir başka çalışmada da, 30 çocuk ve anne randomize bir şekilde iki gruba ayrılmış, deney grubuna dil gelişimini destekleyecek şekilde öykü anlatma üzerine eğitim verilmiş, kontrol grubunun öykü anlatma rutininde ise değişiklik yapılmamıştır. Son test sonuçlarında deney grubundaki çocukların ifade edici dil çıktıları kontrol grubundakilere göre anlamlı fark göstermiştir (Whitehurst ve ark., 1988).

Oyun oynama sırasında çocuklar, tek başına olsalar bile nadiren sessiz kalmaktadırlar; çocuklar oyunu kolaylaştırmak, zenginleştirmek için dili kullanırlar ve çoğu zaman kelimeleri sınırsız oyuncaklar gibi kullanmaktadırlar. Bu bağlantı nedeniyle oyunun, küçük çocuklarda sözlü dil becerilerini geliştirmek için önemli bir araç olduğu öne sürülmüştür (Levy, 1984). Bruner (1983) dilin, oyunla ilgili etkinliklerde öğrenildiğini ve en zengin dil ve konuşma becerileri genellikle ilk olarak oyun ortamlarında kullanıldığını belirtmiştir. Bu bulgular araştırmacıları, oyun esnasında ebeveyn çocuk arasındaki etkileşimi ve bu etkileşimin niteliğini araştırmaya yöneltmiştir. Ebeveyn-çocuk etkileşimi üzerine 60 çalışmanın incelendiği bir derlemede, 13 çalışmanın nitelikli oyun oynama ve dil gelişimi arasındaki ilişkiye dair güçlü kanıtlar sunduğu bildirilmiştir (Topping ve ark., 2012). Çocuğun başlattığı ebeveynin de rehberlik ettiği, öğrenmeyi destekleyen oyunun, dil becerilerini geliştirmek için ideal olduğu belirtilmiştir (Weisberg ve ark., 2013).

Christakis ve ark., 2007 yılında yürüttükleri çalışmada, deney grubundaki ailelere dil gelişimini destekleyecek şekilde oyun oynamaya dair öneriler vermiş kontrol grubunun oynama tarzında ise değişiklik yapmamışlardır. Çalışma sonunda da deney grubundaki çocukların kelime dağarcığının kontrol grubundakilere kıyasla daha çok ilerleme gösterdiğini bildirmişlerdir. Yine benzer bir çalışmada kontrol grubundaki çocuklarla sadece otuz dakikalık kelime öğrenme etkinliği yapılmış, deney grubuyla ise ek olarak 30 dakikalık bir oyun da oynanmıştır. Her iki gruptaki çocukların da alıcı sözcük dağarcıklarında yeni kazanımlar gözlenmiş,

ancak oyun oynayan çocukların ifade edici sözcük dağarcıklarında da yeni kelimelerin varlığı ortaya konmuştur (Han ve ark., 2010). Evde bulunan oyuncakların incelendiği boylamsal bir çalışmaya 150 anne ve çocuk katılmıştır. Yeterli oyuncağın ve oyun oynama fırsatının sağlanması, daha iyi bilişsel gelişim ve dil gelişimi ile ilişkilendirilmiştir (Tomopoulos ve ark., 2006).

Ebeveyn-çocuk etkileşiminin bir parçası olan günlük aktivitelerin de dil gelişimi üzerine etkisini araştıran çalışmalar yapılmıştır. Günlük ev/aile etkinliklerine (yemek yeme, parka gitme, kelime -kafiye oyunları oynama vb.) katılım ile dil ve erken okuryazarlık gelişimi arasındaki ilişkiyi araştıran 30 araştırmanın incelendiği sentez çalışmasında; dil ve erken okuryazarlık gelişiminin çocukların günlük ev/aile etkinliklerine katılım sıklığı ile anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu bildirilmiştir (Dunst ve ark., 2013). LeMonda ve ark. ise 2019 yılında 40 anne ve çocuğu ile yürüttükleri çalışmada, günlük ev aktiviteleri (yemek yeme, saç tarama, giyinme vb.) esnasında video kayıtları alarak incelemeler yapmış ve ev aktivitelerinin çocuklara zengin bir dil ortamı için fırsat sağladığını ortaya koymuştur.

Dil gelişimi bakımından riskli olan ve atipik gelişim gösteren gruplarda da ebeveyn-çocuk etkileşimini betimlemeye dair çalışmalar yapılmıştır (Wasserman ve ark., 1985; Özgün ve Honig, 2005; Flippin ve Crais, 2011; Safwat ve Sheikany, 2014; Gassling ve ark., 2014). Dil konuşma güçlüğü şikayetiyle kliniğe başvuran 100 aile, ebeveyn-çocuk etkileşimi ve dil gelişimi bakımından değerlendirilmiş ve ebeveynin etkileşim puanı ile çocuğun toplam dil puanı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (Safwat ve Sheikany, 2014). Wassermann ve ark. (1985) ise 42 çocuk (14 sağlıklı, 14 prematüre, 6 DDY'li, 8 sendromlu) ve anne ile yürüttükleri çalışmada; yarı yapılandırılmış oyun oynarken video kaydı almış ve analiz etmişlerdir. Engelli çocuğu olan annelerin küçük çocuklarını hem teşvik eden hem de görmezden gelen kararsız bir ebeveynlik tarzına meyilli olduklarını bildirmişlerdir. DDY'li grupla yapılan bir araştırmada da yapboz yapma süresi boyunca video kayıtları alınarak aileler ve çocukların davranış biçimlerini incelemiştir. Dudak-damak yarıklı çocuğu olan anneler kontrol grubuna kıyasla çocuklarını daha fazla cesaretlendirmiş ve çocuklar daha bağımsız hareket etmişlerdir. Aynı zamanda DDY'li grup, babalarıyla etkileşim sırasında kontrol

grubuna kıyasla daha az yardım istemişler ve babalarını daha az kesintiye uğratmışlardır (Gassling ve ark., 2014).

Bu bilgiler ışığında ebeveyn-çocuk ilişkisi içinde babaların durumu çok daha az incelendiği söylenebilir. Özellikle damak yarığı gibi sorunlarda sık hastane ziyaretleri, uzun süreli tedavilerin beraberinde getirdiği sorumluluklar arasında babaların çocukları ile etkileşimlerinin ne yönde değiştiği merak uyandırmaktadır. İzleyen bölümde baba-çocuk etkileşimin zaman içinde nasıl değiştiği ve bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

4.2. Baba-Çocuk Etkileşimi

“Babalık” tarihine bakıldığında; Sanayi Devrimi'nden sonra babaların evden uzak veya başka şehirlerde çalışmaya başladıkları ve annelerin evden ve çocuklardan sorumlu oldukları bildirilmiştir (Lennon ve Rosenfield, 1994). Baba ve çocuğun beraber geçirdiği zamanın kısıtlı olması sebebiyle, babaların dil gelişimine katkısıyla ilgili ‘Köprü Hipotezi’ ortaya atılmıştır. Bu hipoteze göre; baba-çocuk arasında kurulan iletişim ve kullanılan dilin, çocukları yabancıların karmaşık dilsel taleplerine hazırladığı belirtilmiştir (Gleason 1975). Zamanla babaların çocuklarıyla geçirdikleri ve ilgilendikleri zaman artış göstermiş (Yogev ve Brett, 1985) ve babaların çocuklarının gelişimindeki ‘görünmez’ rolünün görünür olmaya başladığı bildirilmiştir (Saracho ve Spodek, 2008). Babaların çocuklarıyla birlikteliğinin artmasıyla ‘köprü’ görevlerinin azaldığı belirtilmiş (Rowe ve ark.,2004) ve araştırmalar, babaların çocuklarıyla oyun oynayarak ve meşgul olarak onların sosyo-duygusal yeterliliği, dil ve bilişsel gelişimi bakımından anneler kadar destekleyici olabileceğini göstermiştir (Clarke-Stewart, 1980; Shannon ve ark, 2002; Roggman ve ark., 2007; Fagan ve ark, 2016; Cabrera ve Roggman, 2017, Robinson ve ark.,2021).

Baba-çocuk etkileşiminin dil gelişimi üzerine yordamaya yönelik, 68 baba ve çocuğunun katıldığı bir çalışmada; çocukların dil gelişimi ile babanın çocuğa kitap okuma sıklığı ve oyun oynama sırasındaki olumlu davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur (Fagan ve ark, 2016). Baba ve çocukların beraber oynadıkları oyunları inceleyen derleme çalışmasında da oyun oynamanın akademik yetkinliği iyileştirme potansiyeli olduğu ve yap-boz,

bulmaca gibi etkinliklerin ince motor becerileri destekleyerek çocuğun fiziksel çevresini keşfetmesini sağladığı bildirilmiş, yaratıcı oyunlar ve video oyunları oynanmasının ise uygun sosyal davranışlar ve akranlarla uyum açısından faydalı olduğu belirtilmiştir. (Robinson ve ark., 2021). Yine benzer şekilde Roggman ve ark (2007) da baba-çocuk etkileşiminde oyuncaklarla oynamanın, çocukların bilişsel ve dil gelişimi ile pozitif korelasyon gösterdiğini bildirmiştir.

Literatürdeki bazı araştırmalar ise baba-çocuk ve anne-çocuk etkileşimi arasındaki farklılıklara dikkat çekmiştir (Bretherton ve ark., 2005; Işıkoğlu ve İvrendi, 2008; Bauman ve Wasserman, 2010; Giallo ve ark, 2013). Bulgulara göre babalar; çocuklarıyla kitap okuma hikaye anlatma gibi etkinlikleri annenin görevi olarak gördükleri için, bu etkinliklere çok az katıldıklarını veya hiç katılmadıklarını beyan etmişler, çocuklarıyla genelde fiziksel oyunlar oynadıklarını bildirmişlerdir (Bretherton ve ark., 2005; Bauman ve Wasserman, 2010). Bir diğer çalışmada da 331 anne ve babanın oyun oynama özellikleri karşılaştırılmış, babaların sosyo-dramatik ve hareketli oyuna katılımlarının annelere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Işıkoğlu ve İvrendi, 2008) Bu tarz oyunların çocuklarda özerklik arayışı ve rekabet becerisinin gelişimini teşvik ettiği bildirilmiştir (Paquette, 2004).

436 makale arasından metodolojik olarak güçlü 78 makalenin incelendiği araştırma, babaların annelere kıyasla zamanlarının önemli bir bölümünü çocuklarıyla boğuşma (rough and tumble) benzeri fiziksel oyunlar oynayarak geçirdiğini göstermiştir (Amodia-Bidakowska ve ark., 2020). Bu etkinlikler çocuk açısından oldukça eğlenceli olduğu için Batı kültüründe babalar iyi ‘oyun arkadaşları’ olarak nitelendirilmiştir (Kazura, 2000; Özgün ve Honig, 2005; Fogarty ve Evans; 2009). Ülkemizde ise babalık ‘saygı ve korku’ ile ilişkilendirilmiş ve babaların otorite olarak kabul edildikleri bildirilmiştir. Annelerin birincil bakım veren rolünderken, babaların evin maddi ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü oldukları ifade edilmiştir (Yavuzer, 1999; Özgün ve Honig, 2005; AÇEV, 2017).

Türkiye’de İlgili Babalık ve Belirleyicileri Raporu’nda da önceki bulguları destekleyecek şekilde babaların çocuklarıyla aynı ortamda bulunsalar bile genellikle yan yana televizyon izleyerek vakit geçirdikleri, onların gelişimlerini destekleyecek birebir etkinlikleri yapmadıkları, yarısından fazlasının çocuklarıyla

oyun oynamadıkları bildirilmiştir (AÇEV, 2017). Araştırmalar ise televizyona aşırı maruz kalmanın küçük çocukların dil gelişimi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir (Christakis ve Zimmerman, 2006; Gilkerson ve Richards, 2009; Kirkorian ve ark., 2009; Law ve ark., 2018). Law ve ark. 2018 yılında yayınladıkları çalışmada, 5682 çocuğu ve ebeveynlerini 11 yıl boyunca takip etmişlerdir. Çocuklar 9 aylık 3, 5, 7 ve 11 yaşlarındayken çocuklara kelime dağarcığı testleri yapılmış, ebeveynlere çocuklarıyla beraber yaptıkları kitap okuma, hikaye anlatma ve televizyon izleme gibi ev aktivitelerinin sıklığı sorulmuştur. Testlerden alınan puanlar ile kitap okuma, hikaye anlatma arasında pozitif korelasyon, televizyon izleme süresi ile negatif korelasyon olduğu bulunmuştur. 2009 yılında LENA (Language Environment Analysis) Vakfı tarafından yayınlanan teknik raporda; televizyon izleme süresi ne kadar çok olursa çocuğun dil becerilerinin o kadar düşük olduğu bildirilmiştir (Gilkerson ve Richards, 2009). Kirkorian ve ark. İse, 2009 yılında arka planda televizyonunun açık olmasının ebeveyn-çocuk arasındaki etkileşimi etkilediği yönündeki hipotezi araştırmak için tasarladıkları çalışmada, ebeveyni ile serbest oyun oynayan 12, 24 ve 36 aylık 51 çocuğu incelemişlerdir. Ebeveyn ve çocuğun toplam 1 saat süren oyun oynama sürecinde ilk 30 dakika boyunca arka planda yetişkinlere yönelik bir televizyon programı oynatılmış, ikinci 30 dakikada ise televizyon kapatılmıştır. Televizyonun arka planda bile açık olmasının, ebeveyn-çocuk etkileşimi kalitesini azalttığı gözlenmiştir.

4.3. Baba Katılımı ve Belirleyicileri

Baba-çocuk etkileşiminde nitelik ve niceliğinin betimlenmesine ek olarak baba katılımının belirleyicileri de araştırma konusu olmuştur. Babaların erkek çocuklarıyla kızlarından daha fazla ilgilendiği ve yaş fark etmeksizin erkeklerle daha fazla zaman geçirme eğiliminde oldukları bildirilmiştir (Pleck ve Masciadrelli, 1997; Lamb, 2000). Baba katılımının demografik özelliklerle ilişkisinin incelendiği, 4898 baba ile yürütülen çalışmada; yaşlı babaların genç babalara kıyasla çocuklarıyla daha fazla ilgilenme eğiliminde oldukları ve çocuğuyla aynı evde yaşamayan, çalışma koşulları gereği yerleşik hayatı olmayan babaların bakım ve gelişimde katılımlarının daha az olduğu bulunmuştur (Castillo

ve ark., 2011). Lamb (2000),, çocuğun yaşı büyüdükçe babaların çocuklarıyla daha fazla zaman geçirme eğiliminde olduklarını ve eşleri çalıştığında daha fazla sorumluluk aldıklarını bildirmiştir. 1994 yılında yapılmış 4 yıllık boylamsal bir çalışmada da çocuklar bebeklik dönemindeyken ve 5 yaşına geldiklerinde anne babalarından veriler toplanmış, bulgulara göre baba katılımı ile annenin çalışma durumu arasında pozitif ilişki olduğu bildirilmiştir (Bailey,1994). 2001 yılında 2400 ailenin katıldığı bir diğer çalışmada; kadınların işgücü piyasasındaki artan rolüne rağmen hala çoğu annenin, çocukların birincil bakıcısı olmaya devam ettiği ve babanın çalışma saati ile çocuğuna ayırdığı zaman arasındaki negatif ilişkinin varlığı ortaya konmuştur (Yeung ve ark, 2001). Buna karşın üniversite eğitimi almış babaların, çocukların bakımına diğer babalara kıyasla fazla zaman ayırdığı bildirilmiştir (Craig, 2006).

4.4. Tipik Gelişim Göstermeyen Çocuklarda Baba Katılımı

Bir diğer araştırma konusu da çocuğun atipik gelişim göstermesinin baba katılımının belirleyicilerinden olup olmadığı ve baba katılımı üzerine etkisi olmuştur. Araştırmacılar yıllardır engelli çocukların ailelerini incelemiş olsa da bu çalışmaların çoğu annelere odaklanmıştır (Quinn, 1999). Nörogelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynleri üzerine yapılan araştırmaları inceleyen derlemede; 54 çalışmadan sadece 9 çalışmanın babaları araştırdığı bildirilmiştir. (Bogossian ve ark., 2019). Bir diğer derleme çalışmasında da benzer şekilde babaların çocukluk dönemi tıbbi durumlarının yönetimine katkılarının literatürde yeterince temsil edilmediği ortaya konmuştur (Swallow ve ark., 2012).

Çalışmaların bir kısmı atipik gelişim gösteren gruplarda baba katılımının, annenin üzerindeki etkisine ve anne-baba arasındaki farklılıklara odaklanmıştır. Engelli (diyabetik, astımlı, kistik fibrotik ve işitme engelli) çocuğa sahip 133 anne ve 93 babanın ebeveynlik tutumları, bakış açıları ve başa çıkma stratejilerinin incelendiği çalışmada annelerin çocuk bakımında babalara kıyasla daha fazla katılım ve sorun bildirdiği ortaya konmuştur (Tavormina,1981). Ağır zihinsel engel tanısı almış çocuğu olan 60 ebeveyn ile yürütülen bir başka çalışma, annenin baba katılımından memnuniyeti arttıkça stres, depresyon ve öfkesinin azaldığını ortaya koymuştur (Simmerman ve ark., 2001). Başka bir çalışmada da atipik gelişim

gösteren çocukların babalarının 9 ayda bakım verme, erken okuryazarlık ve oyun faaliyetlerine katılım sıklığı ile çocuk 4 yaşına geldiğinde annenin depresif belirtileri arasındaki boylamsal ilişki incelenmiştir. Baba katılımının artmasıyla annenin daha az depresif belirti göstermesi arasında anlamlı ilişki olduğu bildirilmiştir (Laxman ve ark., 2015)

Sınırlı sayıdaki bir grup çalışma ise atipik gelişim gösteren çocuklarda baba katılımını betimlemeye çalışmıştır. Zihinsel engelli ve tipik gelişim gösteren çocuğu olan iki grup ebeveynin (toplam 160 katılımcı) çocuklarıyla etkileşim sırasında incelendiği çalışmada, engelli çocukların babalarının, engelli olmayan çocukların babalarından annelerin gösterdiğine kıyasla daha az farklılık gösterdiği bildirilmiştir (Levy-Shiff, 1986). Yine benzer şekilde engelli çocuğu olan (17 otizm spektrum bozukluğu ve 14 ileri derecede konuşma güçlüğü) 31, tipik gelişim gösteren çocuğu olan 25 ebeveynin katılımcı olduğu bir diğer çalışmada hem nitel hem de nicel veriler toplanmıştır. Anne babalardan evliliklerine dair bilgiler alınmış, ev içinde gözlem yapılarak aile rutinleri ve yapılan etkinliklere dair bilgiler toplanmıştır. Veri analizi sonucunda engelli çocukların babalarının, annenin çalıştığı ailelerde bile çocuk bakımı konusunda karşılaştırma grubundaki babalardan daha az sorumluluk üstlendiği, baba katılımındaki bu azalmanın kardeşlere kıyasla engelli çocuğa özgü olduğu ve çocuğun atipik davranışlarının şiddetiyle orantılı olduğu ortaya konmuştur (Bristol ve ark., 1988). Down sendromlu çocuğu olan 41 ebeveyn ve aynı yaş grubunda (5 yaş altı) tipik gelişim gösteren çocuğu olan 58 ebeveynin katıldığı bir diğer çalışmada da ailelerin çocuk bakımına dair zorluk algıları anketlerle kıyaslanmıştır. Down sendromlu çocuğu olan annelerin, kontrol grubuna kıyasla, bakımda daha fazla sorumluluk aldıkları ve eş desteği konusunda daha çok zorluk yaşadıkları belirtilmiştir (Roach ve ark., 1999).

Young ve Roopnarine (1994) okul öncesi dönemde tipik gelişim göstermeyen (otizm spektrum bozukluğu, dil konuşma güçlüğü, Down Sendromu, fiziksel engel) çocuğu olan 23 ebeveyn ile tipik gelişim gösteren çocuğu olan 24 ebeveynin doldurmaları için içinde 23 etkinliğin (banyo yaptırmak, giydirmek, yedirmek, öğrenme süreçlerine yardımcı olmak vb.) olduğu bir anket göndermiştir. Bu ankette, söz konusu etkinliklerin ne sıklıkta yapıldığı likert tipi bir ölçekle sorulmuştur. Çalışma sonucunda, baba katılımı bakımından, iki grup arasında

anamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir. Özgün ve Honig'in çalışmasında ise (2005), yaş aralığı 4-7 olan ve gelişimsel açıdan atipik ve tipik çocukları olan ebeveynlere, ebeveyn katılımı ve ocuk bakımı faaliyetlerine katılmıdan memnuniyetle ilgili ölçekler gönderilmiş, atipik gelişim gösteren grupta 94 ebeveynin (zihinsel engelli 28, öğrenme güçlüğü 24 çoklu engeli olan 42) ve tipik gelişim gösteren grupta 40 (toplam 134) ebeveynin verileri analiz edilmiştir. Gruplar, aile geliri ve çocukların kronolojik yaşlarına göre eşleştirilmiştir. Bulgulara göre anneler her iki grupta da birincil bakım veren rolndeirken babaların katılımının az olduğu ve çocuğun engelli olmasının baba katılımını artıran bir faktör olmadığı belirtilmiştir.

Dyer ve ark. 2009 yılında yayınladıkları boylamsal çalışmaya, 9 aylık, 2 ve 4 yaşında engel tanısı almış 450 çocuğun ailesi ile gelişimsel geriliği olmayan 3.100 çocuğun ailesi katılmış, varsayımlarının aksine, çocuğun tanı alması ve tanı aldığı yaş ile baba katılımı arasında anlamlı ilişki bulunmadığını bildirmişlerdir. Baba katılımında çocuklarına 9 aylıkken tanı konan babaların, zaman içinde en büyük düşüşü gösterdiklerini, engelli bir çocuğa sahip olmanın ilk duygusal deneyiminin, babaları diğer babalardan daha fazla katılmaya motive etse de çocuğun günlük ihtiyaçları ortaya çıktığında baba katılımının zamanla azaldığını belirtmişlerdir. Gelişimsel gecikmeleri olan çocukların babalarının onlardan kopmasalar da bakıma daha fazla dahil olmadıkları, gelişimsel gecikmeleri olan çocukların annelerinin ocuk bakım sorumluluklarının artması muhtemel olsa da babaların annenin yükünü hafifletmek için katılımlarını arttırmadığı bildirilmiştir.

Okul ncesi dönemde işitme engelli (25), otizm spektrum bozukluğu (30), zihinsel engelli (23) ve tipik gelişim (94) gösteren çocuğu olan toplam 172 babanın katıldığı çalışmada, baba katılımını incelemek ve karşılaştırmak amaçlanmıştır. Babalar ocuk bakımında katılımı, ebeveyn rolüne ilişkin inançları, ebeveyn stresini, evlilik doyumunu ve sosyal desteği ölçen anketleri doldurmuştur. Sonuçlar, işitme engelli çocukların babaları ile diğer grupların babaları arasında genel ocuk bakımı katılımı düzeyinde hiçbir farklılık olmadığını ortaya koymuştur (Mavrogianni ve Lampropoulou, 2020)

Bu çalışmaların aksine otizm tanısı almış çocuğu olan babaların, çocuklarının bakım ve gelişimindeki rolünü araştıran betimsel bir çalışmada, 306 babadan toplanan anket sonuçlarının analizine göre; babaların yalnızca çocuklarının günlük

bakımına katkı sağlamakla kalmayıp, çocuklarıyla sık sık oyun oynadıkları da bildirilmiştir (Potter, 2017).

Türkiye’de son yıllarda baba katılımı ve baba-çocuk etkileşimini araştıran çalışmalar artsa da bu çalışmalar hala sınırlıdır. Türkiye’de 2002-2019 yılları arasında yayınlanmış ebeveyn-çocuk iletişimde oyunun rolüne ilişkin araştırmaların sistematik olarak incelendiği bir çalışmada konuyla ilişkili 35 makaleden sadece 2 tanesinin babalara odaklandığı bildirilmiştir (Akaroğlu ve ark., 2019). AÇEV (2017), ‘Türkiye’de İlgili Babalık ve Belirleyicileri’ isimli raporda Türkiye’de ilgili babalığın çok yönlü boyutlarını incelemiş, 40 baba ile derinlemesine nitel görüşme yapılmış, 3235 babadan nicel veriler toplanmıştır. Nicel veriler toplanırken Baba Katılım (Sımsıkı ve Şendil,2014) ve Alabama Ebeveynlik (Çekiç ve ark., 2018) ölçeklerinden ve Çocuk Yetiştirme Anketi’nin (Yağmurlu ve Sanson, 2019) Sıcaklık ve Cezalandırma alt ölçeklerinden yararlanılmıştır. Türkiye’de babaların çocuklarının gelişim ve bakımına katılımlarına dair betimsel veriler elde edilmiştir.

Okul öncesi eğitimde aile katılımını araştıran bir başka çalışmada, 31 anne ve 33 babadan alınan veriler sonucunda annelerin babalara kıyasla, öğretmenlerle daha çok iletişim halinde olduğu ve okul etkinliklerine daha çok katıldığı bildirilmiştir (Kaçan ve ark., 2020). Tükel ve Uzunöz (2020), babaların çocuklarıyla hangi oyunları ne sıklıkta oynadıklarını araştırdıkları nitel çalışma sonucunda babaların çocuklarıyla günde ortalama 1 saat oyun oynadıklarını bildirmişler ve babalarla çocuklarının en çok akademik oyunlar oynamayı tercih ettikleri bunu hareketli oyunların takip ettiğini belirtmişlerdir. 2019 yılında yayınlanan bir diğer çalışmada, okul öncesi çocuğu olan babaların babalık rolü algıları ve çocuklarıyla ilişkileri arasındaki ilişki araştırılmıştır. 321 babanın katıldığı çalışmada veri toplamak için “Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği (Baba Formu) (Uzun ve Baran, 2015) kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; babaların yaş ortalaması arttıkça çocuklarıyla daha güçlü ilişkiler kurduğu, babaların öğrenim seviyesi arttıkça babalık rolü algılarının arttığı, çocukların cinsiyetlerinin babalarıyla olan iletişimleri açısından farklılık yaratmadığı, çocuklarıyla daha fazla zaman geçiren babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin anlamlı derecede pozitif yönde etkilendiği bildirilmiştir (Aksoy ve Tatlı, 2019). Işıkoğlu ve İvrendi (2008) anne babaların oyuna katılımını inceledikleri çalışmada kendi oluşturdukları

Oyuna Katılım Anketi'ni kullanmışlar ve babaların erkek çocuklarıyla daha çok oynadıklarını ve eğitim seviyesi yüksek babaların oyuna katılımının daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Zihinsel engelli çocuklarda baba katılımını araştırmak için 41 anne ve 41 babanın katıldığı araştırmada, verileri toplamak için Baba Çocuk Bakımına İlişkin İlgili Endeksi (Radin, 1982) kullanılmıştır. Babaların katılımı her iki ebeveynin de değerlendirmeleri ile belirlenmiş, bulgulara göre genel olarak baba katılımının ortalamasının üzerinde olduğu ve babaların zihinsel engelli çocuklarının yetiştirilme süreçlerine dahil olduğu bildirilmiştir (Meral ve Cavkaytar, 2012).

AÇEV raporunun çarpıcı sonuçlarından hareketle ortaya çıkan bu çalışmanın amacı, çocukların gelişiminde önemli bir yer tutan ve ihmal edilen baba katılımının çoklu sorunlarla ortaya çıkan ve uzun tedavi süreçleri gerektiren DDY gibi bir bozukluk durumunda nasıl etkilendiğinin incelenmesidir. Bu amaçla DDY'li çocuğı olan babalarla tipik gelişim gösteren çocuğına sahip babalar çocuk bakımına katılım açısından karşılaştırılmıştır.

5. MATERYAL ve METOT

5.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, DDY'li çocuklar ile tipik gelişim gösteren çocukların babalarının, çocuklarının gelişim ve bakımına ne kadar katıldığını araştıran betimsel karşılaştırmalı bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni sahip olunan çocuğun DDY'li olması veya tipik gelişim göstermesi, bağımlı değişken ise Baba Katılım Ölçeği'nin (Sımsıkı ve Şendil, 2014) toplam puanı ve alt boyutlarından alınmış puanlardır.

5.2. Katılımcılar

Bu çalışmaya 3-6 yaş aralığında DDY'li çocuğu olan 50 baba ile, yine aynı yaş aralığında tipik gelişim gösteren çocuğu olan 50 baba (toplamda 100 katılımcı) katılmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 27-58 olup yaş ortalaması 37,9'dur. Katılımcı babaların %55'i 35-45 yaş aralığındayken, %37'si 35-45 yaş aralığında sadece %8'i 45 yaş ve üzerindedir.

Verilerin toplanmaya başlandığı 2019 yılında asgari ücret net 2 bin 324 lira 70 kuruş, açlık sınırı 2 bin 178 lira olarak belirlenmiştir. Haneye giren toplam gelir aralıkları belirlenirken 2019 yılındaki şartlar baz alınmıştır. Verilerin toplanma sürecinin tamamlandığı ve analizlerin yapıldığı 2022 yılında ise açlık sınırı 6 bin 17 lira olarak belirlenmiştir. Aradaki bu farktan dolayı haneye giren gelire ilgili toplanan veriler analize dahil edilmemiştir. İki katılımcı grubu, babanın eğitim seviyesi ve çocuğun cinsiyeti bakımından eşlenmiştir.

Çalışmaya katılma şartları; 3-6 yaş aralığında çocuğu olmak ve boşanmamış olmaktır. DDY'li grupta zihinsel, fiziksel ek bir tanısı olan ve/veya sendrom tanısı almış olan çocukların babaları çalışma dışında tutulmuştur. Tipik gelişim gösteren grupta da benzer şekilde gelişim geriliği olan, fiziksel ek engeli bulunan ve dil konuşma güçlüğü çeken çocukların babaları çalışmaya dahil edilmemiştir. Katılımcılara ait detaylı bilgi Tablo 5.2.1. ve 5.2.2'de sunulmuştur

Tablo 5.2.1. DDY' li çocuğu olan katılımcılara ait bilgiler

	Kişi Sayısı	Yüzde
Eğitim Düzeyi		
İlköğretim ve Lise	26	52
Üniversite	24	48
Vardiya		
Evet	9	18
Hayır	41	82
Günlük Çalışma Süresi		
6 Saat ve altı	2	4
6-8 Saat	16	32
8-10 Saat	21	42
10-12 Saat	9	18
12 Saat ve üzeri	2	4
Haneye Giren Toplam Gelir		
2000-4000 TL	13	26
4001-6000 TL	12	24
6001-8000 TL	4	8
8001-10000 TL	7	14
10001-12000 TL	5	10
> 12000 TL	9	18
Çalışılan Günlerde Çocukla Geçirilen Süre		
10-30 Dakika	2	4
30-60 Dakika	12	24
1-2 Saat	16	32
2-3 Saat	12	24
3-4 Saat	3	6
4-5 Saat	2	4
5 Saat ve üzeri	3	6
Çalışılmayan Günlerde Çocukla Geçirilen Süre		
Hiç	1	2
30-60 Dakika	2	4
1-3 Saat	10	20
3-5 Saat	15	30
5-7 Saat	10	20
7-9 Saat	5	10
9 Saat ve üzeri	7	14
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	26	52
Erkek	24	48

Annenin Çalışma Durumu

Evet	12	24
Hayır	38	76

Tablo 5.2.2. Tipik gelişim gösteren çocuğu olan katılımcılara ait bilgiler

	Kişi Sayısı	Yüzde
Eğitim Düzeyi		
İlköğretim ve Lise	24	48
Üniversite	26	52
Vardiya		
Evet	5	10
Hayır	45	90
Günlük Çalışma Süresi		
6 Saat ve altı	3	6
6-8 Saat	14	28
8-10 Saat	18	36
10-12 Saat	9	18
12 Saat ve üzeri	6	12
Haneye Giren Toplam Gelir		
<2000 TL	1	2
2000-4000 TL	3	6
4001-6000 TL	12	24
6001-8000 TL	9	18
8001-10000 TL	12	24
10001-12000 TL	5	10
> 12000 TL	8	16
Çalışılan Günlerde Çocukla Geçirilen Süre		
Hiç	1	2
10-30 Dakika	1	2
30-60 Dakika	4	8
1-2 Saat	15	30
2-3 Saat	15	30
3-4 Saat	8	16
4-5 Saat	3	6
5 Saat ve üzeri	3	6
Çalışılmayan Günlerde Çocukla Geçirilen Süre		
30-60 Dakika	1	2
1-3 Saat	8	16
3-5 Saat	11	22
5-7 Saat	13	26
7-9 Saat	6	12
9 Saat ve üzeri	11	22

Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	23	46
Erkek	27	54
Annenin Çalışma Durumu		
Evet	21	42
Hayır	29	58

5.3. Veri Toplama Araçları

5.3.1. Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ)

Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ), Sımsıkı ve Şendil (2014) tarafından, 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların çocuklarıyla birlikte hangi etkinliklere ne sıklıkta katılım sağladıklarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş 37 maddeden oluşan bir ölçektir. 3 alt boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlar; 17 maddeyi içeren ‘Keyfi Meşguliyet’, 12 maddeyi içeren ‘İlgi ve Yakınlık’, ve 8 maddeyi içeren ‘Temel Bakım’ alt boyuttur. Ölçek beşli likert tipi bir ölçektir (“Her zaman böyledir” =5 puan- “Hiçbir zaman böyle değildir” =1 puan) ve ters puanlanan maddesi bulunmamaktadır. Her alt boyut için ayrı puan elde edilmektedir. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları, alt boyutlar için Keyfi Meşguliyet .89; Temel Bakım .83; İlgi ve Yakınlık .85 olarak bulunmuştur. Ayrıca toplam bir puan elde edilmektedir. BAKÖ toplam puanı için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları .92 olarak bulunmuştur.

Keyfi Meşguliyet Alt Boyutu: Babanın çocukla birlikte geçirdiği zaman aktivitelerini ve oynadığı çeşitli oyunları kapsayan alt boyuttur. (Maddeler: 1. Çocuğumla hareketli oyunlar (koyalamaca, saklambaç, güreş vb.) oynarım. 3. Çocuğuma kitap okurum. 5. Çocuğumla birlikte spor yaparım. 7. Çocuğumu sinemaya götürürüm. 10. Çocuğumla birlikte onun oyuncaklarıyla (kamyon, bebek vb.) oynarım. 12. Çocuğuma hikaye/masal anlatırım. 14. Çocuğumu parka götürürüm. 15. Çocuğumla birlikte resim, boyama, maket, el işi, yap-boz vb. yaparım. 20. Çocuğumla birlikte bilmece, tekerleme, şarkı vb. söylerim, 21. Çocuğumla birlikte film/çizgi film izlerim. 23.Çocuğumu dışarıda gezdiririm. 25. Çocuğumla bilgisayar oyunu, play station vb. oynarım. 28. Çocuğumla birlikte

müzik dinlerim. 31. Çocuğumla sıralı, kurallı oyunlar (kızma birader, satranç vb.) oynarım. 33. Çocuğumu, beceri ve yeteneklerini geliştirecek faaliyetlere yönlendiririm. 35. Çocuğumu pikniğe götürürüm ve 37. madde Çocuğumu tiyatroya götürürüm.)

İlgi ve Yakınlık Alt Boyutu : Çocuğın yaşantılarına karşı duyarlı davranmak, çocuğa sevgi göstermek gibi aktiviteleri kapsayan alt boyuttur (Maddeler: 6. Çocuğumu kucağıma alırım, 9. Çocuğum bir şeyden korktuğu zaman onu sakinleştiririm, 13. Çocuğumun sağlığıyla ilgilenirim, 17. Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim, 18. Çocuğumla birlikte TV izlerim, 19. Çocuğum üzgün olduğu zaman onu teselli ederim, 22. Çocuğumun merak ettiği soruları yanıtlarım, 27. Çocuğuma sarılırım, 30. Çocuğum sıkıntılı olduğu zaman onu rahatlatmaya çalışırım, 32. Doğum günlerinde çocuğuma hediye alırım, 34. Çocuğumu öperim ve 36. Çocuğumu nelerin mutlu edeceğini bilirim.

Temel Bakım Alt Boyutu: Çocuğın ihtiyaçlarının giderilmesi ve temel günlük bakımının sağlanmasını kapsayan alt boyuttur (Maddeler: 2. Çocuğumun dişlerini fırçalayıp fırçalamadığıyla ilgilenirim, 4. Çocuğumun saçlarını tararım, 8. Çocuğumun tuvalet terbiyesiyle ilgilenirim, 11. Çocuğumun giyinme ve soyunmasıyla ilgilenirim, 16. Çocuğuma banyo yaptırırım, 24. Çocuğumun tırnaklarını keserim, 26. Çocuğum gece tuvalete kalkarsa onunla ilgilenirim, 29. Çocuğumu uyku zamanı yatırırım.)

5.3.2. Katılımcı Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulmuş; katılımcıların yaşı, eğitim düzeyi, geliri, çalışma şartları (vardiya, günlük çalışılan saat), günlük olarak çocuklarına ayırdıkları süre, eşlerinin çalışıp çalışmama durumuna dair soruları içeren formdur. Katılımcılara Google Formlar aracılığıyla online kanallardan iletilen form katılımcı tarafından doldurulmuştur.

5.3.3. Çocuk Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından tipik gelişimi yordamaya yönelik oluşturulan ve çocukların fiziksel, zihinsel, nörolojik herhangi bir tanısının olup olmadığı, geçirdiği ameliyatları, kullandıkları ilaçları, fiziksel gelişimlerini, ince ve kaba motor becerilerini, yaşlıtlarına benzer cümle kurma, anlaşılabilirlik, ekleri doğru

kullanma gibi dil konuşma becerilerini sorgulayan evet-hayır sorularını içeren formdur. Katılımcılara Google Formlar aracılığıyla online kanallardan iletilen form katılımcı tarafından doldurulmuştur.

5.4. Uygulama

Çalışma; İstanbul Medipol Dil, Konuşma ve Yutma Terapisi ve Yenilikçi Teknolojiler Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne (MEDKOM) dil ve konuşma değerlendirmesi için başvuran dudak-damak veya sadece damak yarıklığı olan çocukların babaları ve çeşitli sosyal medya kanallarından yapılan duyuru üzerine gönüllü olan, tipik gelişim gösteren çocukların babalarıyla gerçekleştirilmiştir. Talep eden gönüllülerle Zoom uygulaması kullanılarak online görüşmeler yapılmış ve gönüllülerin soruları yanıtlanmıştır. Gönüllülere; Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu (Ek1), Baba Katılım Ölçeği (Ek2), Katılımcı Bilgi Formu (Ek3) ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarına ise ek olarak Çocuk Bilgi Formu'nu (Ek4) da içeren Google Formu doldurmaları için online kanallardan gönderilmiştir. Toplam 107 babaya ulaşılmış, ek tanısı bulunan 5 çocuğun babası ve boşanmış 2 baba çalışmaya dahil edilmemiştir.

5.5. Veri Analizi

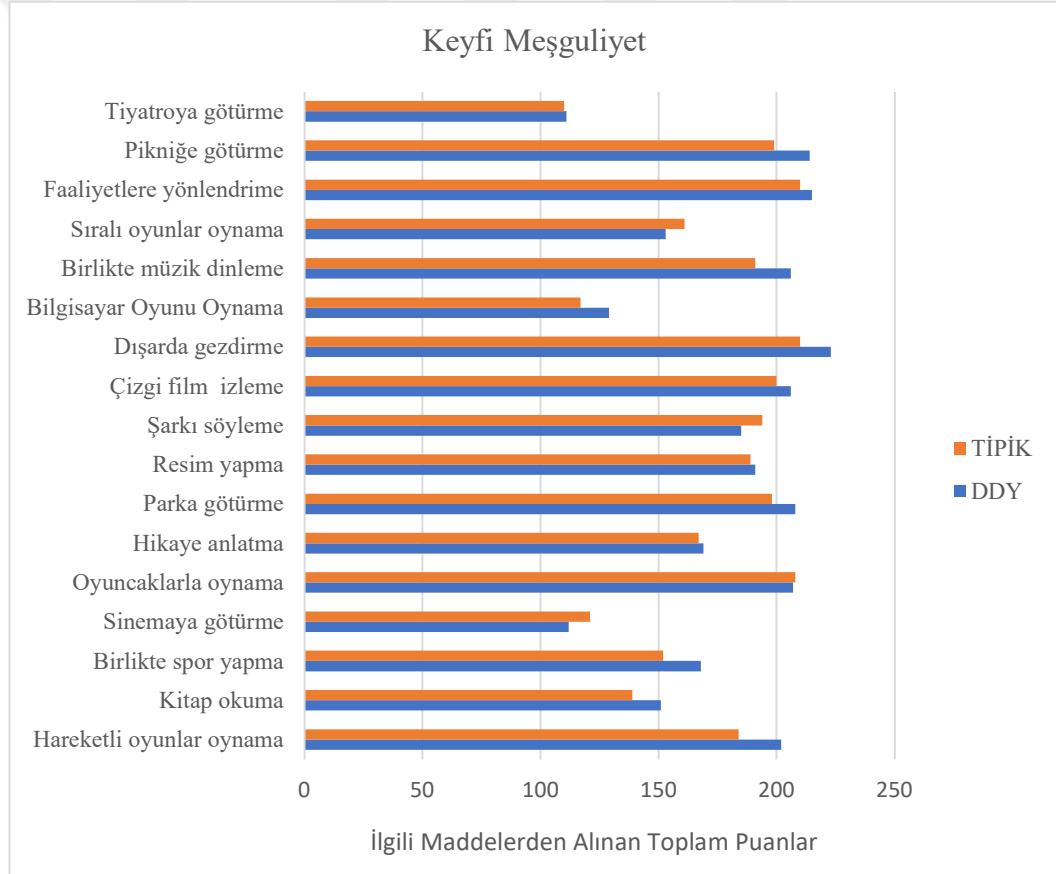
Çalışmanın istatistiksel analizleri IBM SPSS 26.0 programıyla yapılmıştır. Tüm katılımcıları demografik özelliklerinin frekans yüzde dağılımları ile Baba Katılım Ölçeği toplam, alt boyut puanları ve araştırmacı tarafından dil gelişimi ile doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen maddelerin toplam puanı belirleyici istatistikleri (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum değerler) hesaplanmış ve Baba Katılım Ölçeği toplam ve alt boyut puanlarının normal dağılıp dağılmadığı test edilmiştir. İstatistiksel analizlerde normal dağılan değişkenler için parametrik (Independent samples t test, ANOVA) normal dağılmayan değişkenler için ise non parametrik (Mann Whitney U test, Kruskal Wallis test, Spearman Korelasyon Analizi) testler kullanılmıştır. Tüm istatistiksel analizler %95 güven aralığında, anlamlılık ise $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

6. BULGULAR

Bu araştırmanın temel amacı DDY’li ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarını baba katılımı açısından karşılaştırmaktır. Temel amacın yanında, baba katılımı ile babanın yaşı, eğitim seviyesi, çalışma şartları, annenin çalışma durumu ve çocuğun cinsiyeti arasında bir ilişki olup olmadığı da araştırılmıştır.

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak babaların ölçeğin ilgili maddelerinden aldıkları toplam puanlar grafik, istatistiksel analizler ise tablo halinde bu bölümde sunulmuştur.

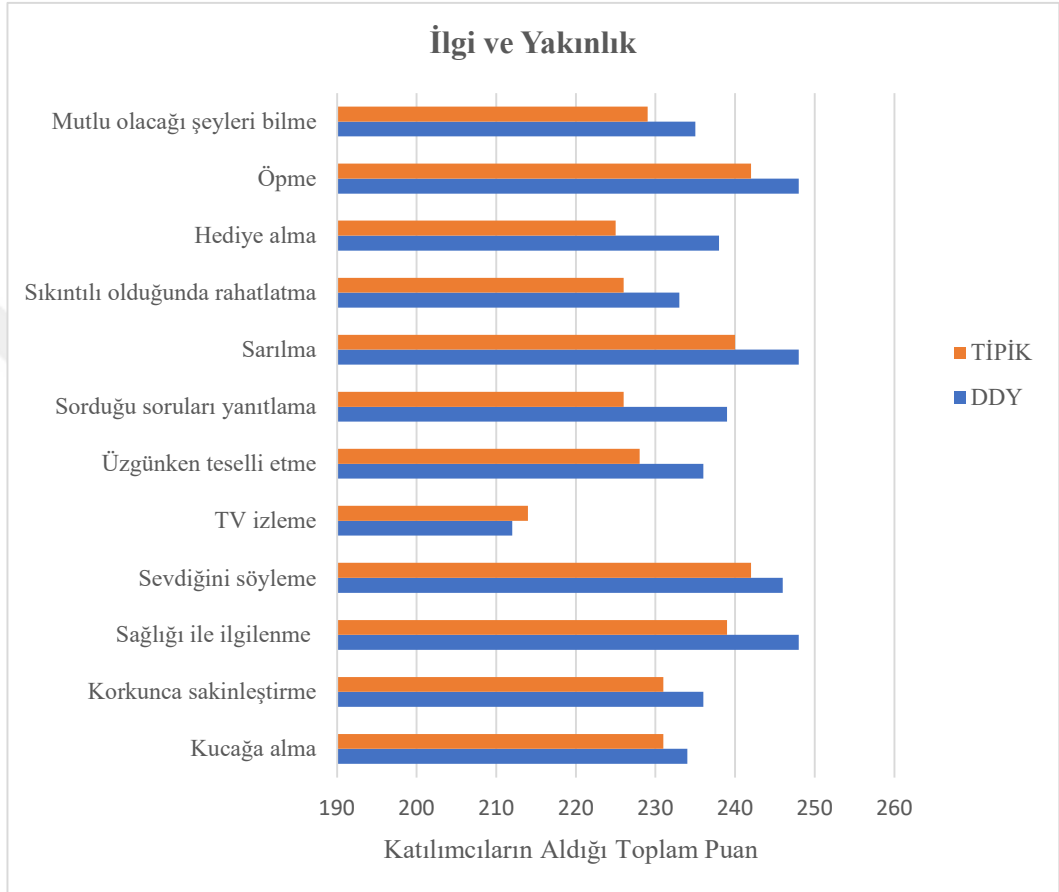
Şekil 6.1. Katılımcıların ‘Keyfi Meşguliyet’ alt boyutu maddelerinden aldıkları toplam puanlara ait grafik

Ölçeğin tüm maddelerinden alınabilecek en yüksek toplam puan 250’dir. DDY’li ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarının bu alt boyuttan aldıkları puanların birbirine çok yakın olduğu Şekil 6.1.’de görülmektedir. Babaların bu alt boyut kapsamında çocuklarıyla yaptıkları en sık aktivite dışarıda gezdirme, faaliyetlere

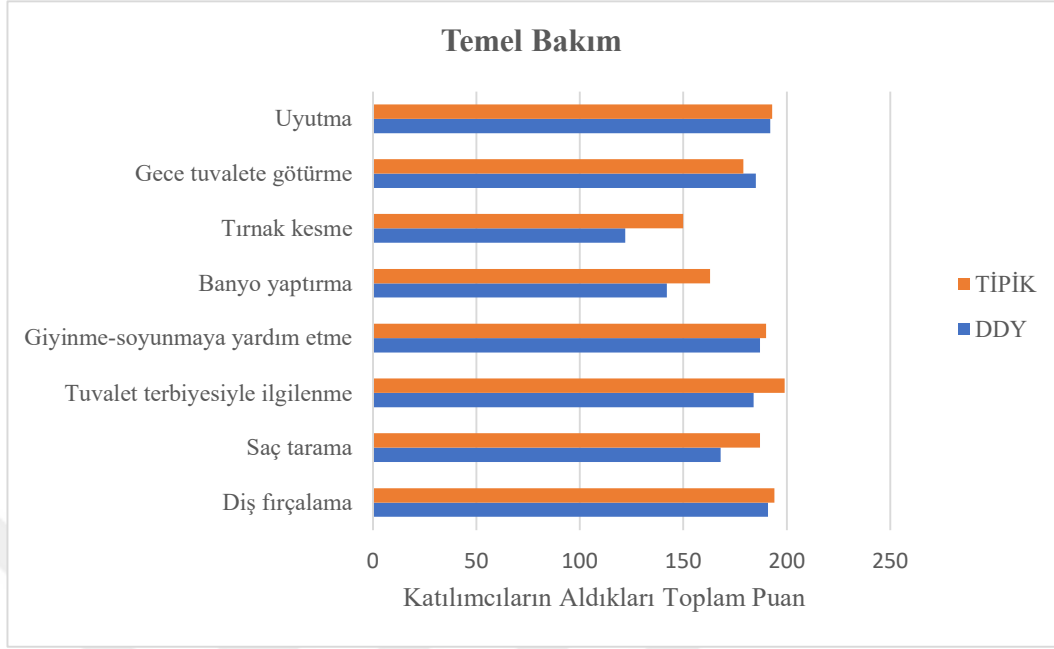
yönlendirme, parka götürme, pikniğe götürme gibi aktivitelerken, en az yapılan aktiviteler sinema ve tiyatroya götürmedir.

Şekil 6.2. Katılımcıların 'İlgi ve Yakınlık' alt boyutu maddelerinden aldıkları toplam puanlara ait grafik

İlgi ve yakınlık boyutundaki maddeler incelendiğinde DDY'li çocukların babalarının tipik gelişim gösteren çocukların babalarına kıyasla biraz daha fazla puan aldıkları Şekil 6.2.' de görülmektedir. Babaların en sık yaptıkları aktiviteler bu alt boyut için çocuklarına sarılma, öpme, sevdiğini söyleme ve sağlıklarıyla ilgilenme iken yapılma sıklığı en düşük madde TV izlemedir.

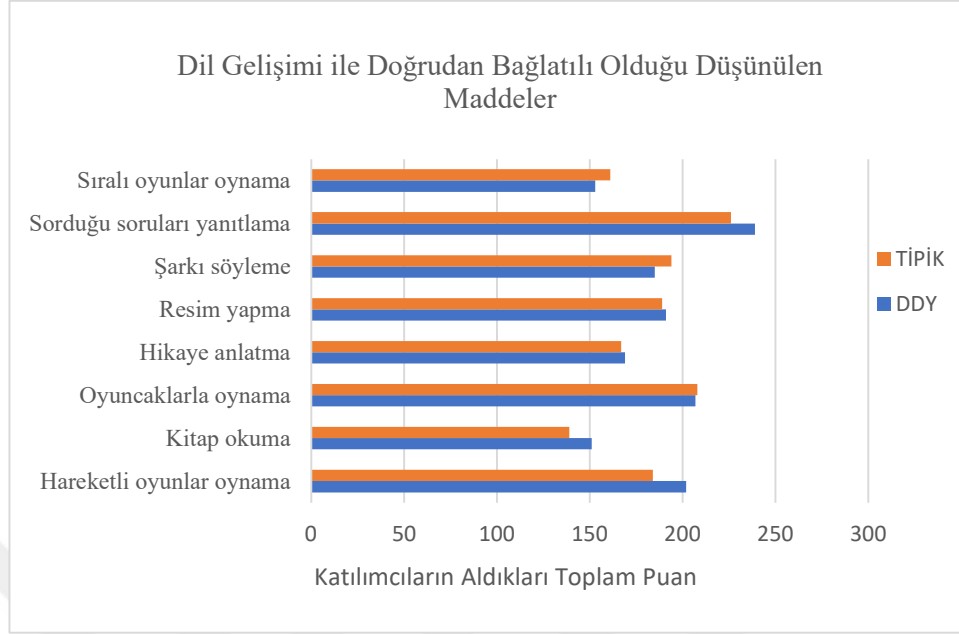
Şekil 6.3. Katılımcıların ‘Temel Bakım’ alt boyut maddelerinden aldıkları toplam puanlara ait grafik

Katılımcıların Temel Bakım boyutundan aldıkları toplam puanlarda ise İlgi ve Yakınlık boyutunun aksine tipik gelişim gösteren çocuklarının babalarının bir miktar daha yüksek puan aldığı gözlenmektedir. Şekil 6.3.’te uyutma, tuvalet terbiyesi verme ve diş fırçalama gibi faaliyetlerin en sık, tırnak kesmenin ise en az yapıldığı gösterilmiştir.

BAKÖ toplam puanı ve 3 alt boyuttan alınan toplam puanların yanı sıra dil gelişimi ile doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen 1,3,10,12,15,20,22, ve 31. maddeler ayrıca toplanmış ve analizleri yapılmıştır.

Şekil 6.4. Katılımcıların dil gelişimi ile doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen maddelerden aldıkları toplam puanlara ait grafik

Bu maddelere verilen yanıtlar arasında tipik gelişim gösteren ve DDY’li çocukların babaları arasında bariz bir farklılık göze çarpmamaktadır. Babaların dil gelişimini doğrudan destekleyecek maddelerden en çok çocuklarının sorduğu soruları yanıtladıkları, en az ise kitap okudukları Şekil 6.4.’te gözlemlenmektedir

Tipik gelişim gösteren çocukların babalarının BAKÖ toplam puanları ile İlgili ve Yakınlık (İY) alt boyut puanları (Shapiro Wilk test; $p < 0,05$; $p < 0,001$) ile DDY’li çocukların babalarının İlgili ve Yakınlık (İY) alt boyut puanları (Shapiro Wilk test; $p < 0,001$) normal dağılmamaktadır. Bunların dışında her iki grubun Baba Katılım Ölçeği alt grupları ile dil puanları normal dağılıma uyum göstermiştir (Shapiro Wilk test; $p > 0,05$).

Tablo 6.1. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının çocuğun DDY’li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları

BAKÖ	N	Ort.	SS	U	Z	P	
TOPLAM PUAN	DDY	50	51,44	2572,0	12	-	0,7
	Tipik	50	49,56	2478,0	03	0,3 24	46

Dudak damak yarıklı çocukların babaları ile tipik gelişim gösteren çocukların babalarının Baba Katılım Ölçeği toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (Mann Whitney U test; $p>0,05$).

Tablo 6.2. Katılımcıların BAKÖ *Keyfi Meşguliyet* alt boyut puanlarının çocuğun DDY'li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve t-testi sonuçları

BAKÖ		N	Ort.	SS	t	sd	P
Keyfi Meşguliyet	DDY	50	61,00	10,9	0,907	98	0,36 7
	Tipik	50	59,00	11,1			

Dudak damak yarıklı çocukların babaları ile tipik gelişim gösteren çocukların babalarının Baba Katılım Ölçeği *Keyfi Meşguliyet* alt puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır (Independent samples t test; $p>0,05$).

Tablo 6.3. Katılımcıların BAKÖ *Temel Bakım* alt boyut puanlarının çocuğun DDY'li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve t-testi sonuçları

Gruplar		N	Ort.	SS	t	sd	P
Temel Bakım	DDY	50	27,42	7,3	-1,221	98	0,225
	Tipik	50	29,10	6,5			

Dudak damak yarıklı çocukların babaları ile tipik gelişim gösteren çocukların babalarının Baba Katılım Ölçeği *Temel Bakım* alt puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (Independent samples t test; $p>0,05$).

Tablo 6.4. Katılımcıların BAKÖ *İlgi ve Yakınlık* alt boyut puanlarının çocuğun DDY’li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları

Gruplar		N	Ort.	SS	U	Z	P
İlgi ve Yakınlık	DDY	50	53,76	2688,0	10	-	0,2
	Tipik	50	47,24	2362,0	87	1,13 5	57

Dudak damak yarıklı çocukların babaları ile tipik gelişim gösteren çocukların babalarının baba katılım ölçeği ilgi ve yakınlık alt puanları arasında bir önceki değışkende de olduğu gibi istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (Mann Whitney U test; $p>0,05$).

Tablo 6.5. Katılımcıların BAKÖ *1, 3, 10, 12, 15, 20, 22 ve 31.* soru toplamı puanlarının çocuğun DDY’li olma ve tipik gelişim göstermesine göre farklılaşma durumu ve t-testi sonuçları

BAKÖ		N	Ort.	SS	t	sd	p
Dil Toplam Puanı	DDY	50	29,94	5,6	0,5	98	0,610
	Tipik	50	29,36	5,8	12		

Dudak damak yarıklı çocukların babaları ile tipik gelişim gösteren çocukların babalarının Baba Katılım Ölçeği *1, 3, 10, 12, 15, 20, 22 ve 31. soru* toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır. (Independent samples t test; $p>0,05$)

Tablo 6.6. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının yaş değışkenine göre farklılaşma durumu ve Spearman Korelasyon Analizi sonuçları

		Yaş	BAKÖ Toplam Puan
Yaş	R	1,000	-0,148
	P		0,143
	N	100	100
BAKÖ Toplam Puan	R		1,000
	P		
	N		100

Katılımcı babaların yaşları ile BAKÖ toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (Spearman Korelasyon Analizi: $p>0,05$)

Tablo 6.7. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları

Eğitim Seviyesi	N	Ort.	SS	U	Z	p
İlköğretim veya lise	50	46,72	2336,0	106	-	0,19
Üniversite	50	54,28	2714,0	1	1,303	2

Katılımcı babaların BAKÖ toplam puanları babaların eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir (Mann Whitney U test; $p>0,05$).

Tablo 6.8. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının vardiyalı çalışma koşulları değişkenine göre farklılaşma durumu, Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi sonuçları

Vardiya	N	Ort.	SS	U	Z	p
Evet	14	55,96	783,5	525,5	-0,76	0,447
Hayır	86	49,61	4266,5			

Katılımcı babaların BAKÖ toplam puanları babaların vardiyalı çalışma durumu arasında istatistiksel olarak farklılık yoktur (Mann Whitney U test; $p>0,05$).

Günlük çalışma saati	N	Ort.	Kruskal Wallis H	sd	P
6 Saat ve altı	5	49,60			
6-8 Saat	30	52,97			
8-10 Saat	39	50,14	1,978	4	0,740
10-12 Saat	18	43,56			
12 Saat ve üzeri	8	59,19			

Katılımcı babaların BAKÖ toplam puanları babaların günlük ortalama çalışma saatlerine göre istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir (Kruskal Wallis test; $p>0,05$).

Tablo 6.9. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının eşin çalışma değişkenine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları

Eşin çalışma durumu	N	Ort.	SS	U	Z	p
Evet	33	60,08	1982,5		-	0,02
Hayır	67	45,78	3067,5	789,5	2,317	*

*: $p<0,05$

Katılımcı babaların BAKÖ toplam puanları eşlerinin çalışma durumlarına göre istatistiksel olarak farklılık göstermektedir (Mann Whitney U test; $p=0,02<0,05$). Eşleri çalışan babaların Baba Katılım Ölçeği toplam puanları, eşleri çalışmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazladır.

Tablo 6.10. Katılımcıların BAKÖ toplam puanlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre farklılaşma durumu ve Mann Whitney U testi sonuçları

Çocuğun Cinsiyeti	N	Ort.	SS	U	Z	p
Kız	49	50,76	2487,0	123	-	0,93
Erkek	51	50,25	2563,0	7	0,086	1

Katılımcı babaların BAKÖ toplam puanları çocukların cinsiyetine göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır (Mann Whitney U test; $p>0,05$).

7. TARTIŞMA

Bu çalışmanın temel amacı DDY'li çocuklar ile tipik gelişim gösteren çocukların gelişim ve bakımında baba katılımını karşılaştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda katılımcıların Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ) toplam puanları ve 3 alt boyutundan (*Temel Bakım, İlgi ve Yakınlık, Keyfi Meşguliyet*) aldıkları puanlar analiz edilmiştir. İkinci amaç olarak da baba katılımı ile çocuğun cinsiyeti, babanın eğitim seviyesi, yaşı, çalışma koşulları (vardiya ve saat) ve annenin çalışma durumu arasındaki ilişki incelenmiştir.

7.1. Baba Katılımının Çocuğun DDY'li Olması veya Tipik Gelişim Göstermesi Bakımından İncelenmesi

Araştırma bulgularına göre DDY'li çocuklar ile tipik gelişim gösteren çocukların babalarının BAKÖ toplam ve alt boyutları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuç, çocuğun DDY'li olmasının babaların gelişim ve bakımına katılımını etkilemediğini göstermektedir. Alanyazında tipik gelişim göstermeyen gruplarda baba katılımını araştıran başka çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir (Young ve Roopnarine, 1994; Özgün ve Honig, 2005; Dyer ve ark. 2009).

1994 yılında Young ve Roopnarine, engelli (otizm, dil konuşma güçlüğü, Down Sendromu) çocuğu bulanan 24 ve tipik gelişim gösteren çocuğu olan 23 ailede baba katılımı karşılaştırılmış ve çalışma sonucunda baba katılımı açısından iki grup arasında anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir. Benzer başka bir çalışmaya engelli (zihinsel engel, öğrenme güçlüğü, çoklu engel) çocuğu olan 94 ebeveyn ve tipik gelişim gösteren çocuğu olan 40 ebeveyn katılmış, ebeveynlere çocukların bakımına dair yaptıkları aktivitelerin sıklığı sorulmuş, baba katılımının hem engelli hem de tipik gelişim gösteren çocuklarda sınırlı olduğu bildirilmiştir. Çocuğun engelli olmasının babaların çocuk bakımına daha aktif olarak katılmaları için yeterli bir sebep olmadığı belirtilmiştir (Özgün ve Honig, 2005). Dyer ve ark. da boylamsal çalışmalarında, çocukları 9 aylık, 2 yaş ve 4 yaşındayken babalardan toplanan verileri analiz etmişlerdir. Araştırma sonucunda bulgular, gelişimsel gecikmeleri olan ve olmayan iki grup arasında baba katılımı açısından anlamlı fark bulamadığını göstermiştir. İşitme engelli, zihinsel engelli, otizm spektrum

bozukluğunda ve tipik gelişim gösteren çocuğu olan babaların katılımlarının kıyaslandığı benzer bir çalışmada da yine baba katılımının engelin olup olmama durumu veya engel grubuna göre farklılaşmadığı ortaya konmuştur (Mavrogianni ve Lampropoulou, 2020).

Alanyazında bu çalışmanın bulgularını dolaylı yoldan destekleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Levy-Shiff, 1986; Roach ve ark., 1999;). Levy-Shiff (1986) zihinsel engelli ve tipik gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynleri çocuklarıyla etkileşim sırasında karşılaştığı çalışmada iki gruptaki anneler arasında daha fazla farklılık gözlerken babaların annelere kıyasla daha az farklılık gösterdiğini bildirmiştir. Down sendromlu çocuğu olan 41 ebeveyn ve aynı yaş grubunda (5 yaş altı) tipik gelişim gösteren çocuğu olan 58 ebeveynin katıldığı bir diğer çalışmada da ailelerin çocuk bakımına dair zorluk algıları anketlerle kıyaslanmıştır. Down sendromlu çocuğu olan annelerin kontrol grubuna kıyasla bakımda daha fazla sorumluluk aldıkları ve eş desteğinin az olması sebebiyle daha çok zorluk çektikleri ortaya koyulmuştur (Roach ve ark., 1999). Bu bulgular tipik gelişim göstermeyen gruplarda, çocuk bakımında sorumlulukların artması muhtemel olsa da babaların bu yükü hafifletmek için katılımlarını arttırmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Potter 2017 yılında otizmli çocukların babalarıyla yürüttüğü anket çalışması sonucunda, babaların yalnızca çocuklarının günlük bakımına katkı sağlamakla kalmayıp çocuklarıyla sık sık oyun oynadıklarını ve baba katılımının ortalamanın üzerinde olduğunu bildirmiştir. Çalışmada kullandığımız Baba Katılım Ölçeği'ne ait normatif verileri bulunmadığı için, bu çalışmada elde edilen veriler ortalamaya göre yorumlanamamıştır fakat alt boyutlardaki maddelerden alınan toplam puanların ortalamasına bakıldığında Keyfi Meşguliyet (176,44) ve Temel Bakım (176,55) ortalamasının benzer olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar da benzer şekilde babaların günlük bakıma katkı sağladığı kadar çocuklarıyla oyun oynadıkları ve vakit geçirdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Eylül 2021- Haziran 2022 tarihleri arasında Google Akademik, PubMed, SpringerLink, ERIC, Elsevier, Taylor & Francis Online, Ulusal Tez Merkezi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, DergiPark veri tabanlarında 'father involvement in children with disabilities/handicap, father-child interaction in

children with disabilities/handicap, father involvement with delay or disorders, engel gruplarında baba katılımı, DDY’de baba katılımı’ anahtar kelimeleri aratılmış, baba katılımının engel grubundaki çocuklarda farklılaştığını gösteren sadece bir araştırmaya rastlanmıştır. Araştırmaya 56 baba (17 otizm spektrum bozukluğu ve 14 ileri derecede konuşma güçlüğü, 25 tipik gelişim gösteren) katılmış ve ev içinde gözlem yapılarak aile rutinleri ve yapılan etkinliklere dair bilgiler toplanmıştır. Araştırma sonucunda engelli çocukların babalarının, karşılaştırma grubundaki babalardan daha az sorumluluk üstlendiği, baba katılımındaki bu azalmanın kardeşlere kıyasla engelli çocuğa özgü olduğu ortaya koyulmuştur (Bristol ve ark., 1988).

7.2. Baba Katılımının Babanın Yaşı, Eğitim Seviyesi, Çalışma Koşulları (Vardiya, Çalışma Saatleri), Çocuğun Cinsiyeti ve Annenin Çalışması Açısından Betimlenmesi

Araştırma bulgularına göre BAKÖ toplam puanını ile babanın yaşı, eğitim seviyesi, çalışma şartları, çocuğun cinsiyeti parametreleri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Alanyazına bakıldığında ise; babaların yaşının arttıkça çocuklarıyla daha fazla ilgilenme eğiliminde oldukları, üniversite eğitimi olanların çocukların bakımına diğer babalara kıyasla fazla zaman ayırdığı ve kız çocuklarıyla karşılaştırıldığında erkek çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdikleri bildirilmiş (Pleck ve Masciadrelli, 1997; Lamb, 2000; Craig, 2006; Castillo ve ark., 2011), babanın çalışma saati arttıkça çocuğuna ayırdığı zamanın azaldığı belirtilmiştir (Yeung ve ark, 2001). Baba katılımı belirleyicilerinin (yaş, eğitim seviyesi, çocuğun cinsiyeti vb.) betimlendiği benzer çalışmalara bakıldığında örneklemelerin bu çalışmaya kıyasla daha büyük olduğu görülmektedir (Castillo ve ark., 2011: 4989 katılımcı, Yeung ve ark, 2001: 2400 katılımcı). Çalışmanın bu bulgularının alanyazın ile uyuşmaması örneklemin benzer çalışmalara kıyasla daha küçük olması ve yaş, eğitim seviyesi gibi parametrelerde -ilkokul-ortaokul mezunu ve 3-6 yaş aralığında çocuğu olan 25 yaş altı ve 45 yaş üstü baba bulmanın zor olması sebebiyle- katılımcı dağılımlarının eşit olmamasıyla açıklanabilir.

Araştırmamızın sonuçlarına göre babaların BAKÖ toplam puanlarının eşlerinin çalışma durumlarına göre istatistiksel olarak farklılık gösterdiği, eşleri

çalışan babaların puanlarının, eşleri çalışmayanlara göre olarak anlamlı bir şekilde daha fazla olduğu bulunmuştur. Alanyazında bu bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Lamb (2000) babaların, eşleri çalıştığında daha fazla sorumluluk aldıklarını bildirmiştir. Annenin çocuk bebekken çalışmasının çocuk 5 yaşına geldiğinde baba katılımı üzerine pozitif etkisi olduğu ortaya koyulmuştur (Bailey, 1994). Hsin ve Felfe (2014) de benzer şekilde annenin çalışması durumunda babaların çocuklarıyla daha çok ilgilendiğini bildirmiştir.

Bu çalışma DDY'li ve tipik gelişim gösteren çocukların babalarının, baba katılımı açısından farklılaşmadığını ve baba katılımı ile babanın yaşı, eğitim seviyesi, çocuğun cinsiyeti ve babanın çalışma koşulları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Annenin çalışması durumunda ise baba katılımının daha fazla olduğu gözlenmiştir. Çalışmada sorular yalnızca babalara sorulmuştur ancak anneye de baba katılımına yönelik soruların sorulduğu ve anne babadan alınan verilerin karşılaştırıldığı çalışmalar da mevcuttur. Anneden de baba katılımına dair verilerin alınması, daha fazla katılımcıdan veri toplanması, katılımcıların yaş, eğitim seviyesi gibi parametrelerde dağılımlarının eşit olduğu ve dil konuşma güçlüğü çeken farklı gruplarda çalışmanın yinelenmesi sonuçları farklılaştırabilir.

8. SONUÇ

Bu çalışmada; dudak-damak yarıklı ve tipik gelişim gösteren çocukların gelişiminde ve bakımında babaların rolünü betimlemek ve katılımlarını karşılaştırmak amacıyla Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ) ve katılımcılara ait bilgileri toplamak için araştırmacı tarafında oluşturulmuş bilgi formları kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre DDY'li çocuklar ile tipik gelişim gösteren çocukların babalarının BAKÖ toplam ve alt boyutları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p>0,05$). Babaların eğitim seviyesi, çalışma koşulları (vardıya, çalışma saatleri), yaşı, çocuğun cinsiyeti değişkenleri ile BAKÖ toplam puan arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Annenin çalışması değişkeni ile BAKÖ toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$). Eşleri çalışan babaların BAKÖ toplam puanları çalışmayanlara kıyasla anlamlı bir şekilde fazladır.

8.1. Sınırlılıklar

1. Araştırmanın örneklemini sadece 100 katılımcı ile sınırlıdır.
2. Ölçek kullanılan çalışmalarda, toplanan veriler katılımcının beyanına dayanmaktadır, elde edilen verilerin güvenilirliğini arttırmak için ev ortamında gözlem yapılmamış ve annelerden eşlerinin katılım düzeylerine dair veriler toplanmamıştır.
3. Çocukların yaş aralığı 3-6 ile sınırlıdır.
4. Veriler pandemi koşullarında toplandığı için karantina sürecinde 'Çocuğumu sinemaya/tiyatroya götürürüm' gibi maddelerinin yapılma ihtimali azalmıştır.

8.2. Öneriler

1. Katılımcı sayısının artırılması sonuçların güvenilirliğini arttırabilir.
2. Çocukların yaşının daha farklı olduğu gruplarla çalışma yürütülmesi yaş faktörünün etkisini ortaya koyabilir.
3. Annelerden de baba katılımına dair verilerin toplanması sonuçların güvenilirliğini arttırabilir.

4. Farklı engel gruplarında baba katılımının araştırılması sınırlı literatüre katkı sağlayabilir.

5. Baba katılımının dil gelişimi üzerine olumlu etkileri düşünüldüğünde özellikle engel gruplarında bu konuda farkındalığı artırılması ve toplumun bilinçlendirilmesi klinik alanda da fayda sağlayabilir.

9. KAYNAKLAR

Akaroğlu, G., Dağ, N., Beserek, S., Selvi, M., Altıparmak, Ő. (2019). Ebeveyn-Çocuk Etkileşiminde Oyunun Rolü. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (3), 208-228.

Akçınar, B. (2017). Türkiye'de İlgili Babalık ve Belirleyicileri: Ana Rapor. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı. http://www.acev.org/wp-content/uploads/2018/01/BabalikArastirmasiAnaRapor.16.10.17.web_.pdf

Akgeyik, T. (2017). Türkiye’de Kadınların İşgücü Piyasasına Katılımını Etkileyen faktörler: TÜİK Verileri Üzerine bir Analiz. In *Journal of Social Policy Conferences* 70, 31-53.

Aksoy, A. B., Tatlı, S. (2019). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Babaların Çocuklarıyla Olan İlişkileri ile Babalık Rolü Algıları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 1-22.

Amodia-Bidakowska, A., Laverty, C., Ramchandani, P. G. (2020). Father-child Play: A Systematic Review of Its Frequency, Characteristics and Potential Impact on Children’s Development. *Developmental Review*, 57, 100924.

Bailey, W. T. (1994). A Longitudinal Study of Fathers' Involvement with Young Children: Infancy to Age 5 Years. *The Journal of genetic psychology*, 155(3), 331-339.

Bauman, D. C., Wasserman, K. B. (2010). Empowering Fathers of Disadvantaged Preschoolers to Take a More Active Role in Preparing Their Children for Literacy Success at School. *Early Childhood Education Journal*, 37(5), 363-370.

Bennett, K. K., Weigel, D. J., Martin, S. S. (2002). Children’s acquisition of early literacy skills: Examining family contributions. *Early Childhood Research Quarterly*, 17(3), 295-317.

Bogossian, A., King, G., Lach, L. M., Currie, M., Nicholas, D., McNeill, T., Saini, M. (2019). (Unpacking) Father Involvement in the Context of Childhood Neurodisability Research: A Scoping Review. *Disability and rehabilitation*, 41(1), 110-124.

Boyce, L. K., Innocenti, M. S., Roggman, L. A., Norman, V. K. J., Ortiz, E. (2010). Telling Stories and Making Books: Evidence for an Intervention to Help Parents in Migrant Head Start Families Support Their Children's Language and Literacy. *Early Education and Development*, 21(3), 343-371.

Bretherton, I., Lambert, J. D., Golby, B. (2005). Involved Fathers of Preschool Children as Seen by Themselves and Their Wives: Accounts of Attachment, Socialization, and Companionship. *Attachment & Human Development*, 7(3), 229-251.

Bristol, M. M., Gallagher, J. J., Schopler, E. (1988). Mothers and Fathers of Young Developmentally Disabled and Nondisabled Boys: Adaptation and Spousal Support. *Developmental psychology*, 24(3), 441.

Brown, G. L., McBride, B. A., Shin, N., Bost, K. K. (2007). Parenting Predictors of Father-Child Attachment Security: Interactive Effects of Father Involvement and Fathering Quality. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*, 5(3).

Bruner, J. (1983). Play, Thought, and Language. *Peabody Journal of Education*, 60(3), 60-69.

Cabrera, N. J., Roggman, L. (2017). Father Play: Is It Special?. *Infant Mental Health Journal*, 38(6), 706-708.

Castillo, J., Welch, G., Sarver, C. (2011). Fathering: The Relationship Between Fathers' Residence, Fathers' Sociodemographic Characteristics, and Father Involvement. *Maternal and Child Health Journal*, 15(8), 1342-1349.

Christakis, D. A., ve Zimmerman, F. J. (2006). *The Elephant in the Living Room: Make Television Work for Your Kids*, New York: Rodale Books

Christakis, D. A., Zimmerman, F.J, Garrison M. M. (2007). Effect of Block Play on Language Acquisition and Attention in Toddlers: A Pilot Randomized Controlled Trial. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 161(10), 967-971.

Clarke-Stewart, K. A. (1980). The Father's Contribution to Children's Cognitive and Social Development in Early Childhood. *The father-infant relationship*, 111-146.

Craig, L. (2006). Parental Education, Time in Paid Work and Time with Children: An Australian Time-Diary Analysis. *The British journal of sociology*, 57(4), 553-575.

Curenton, S. M., Craig, M. J., Flanigan, N. (2008). Use of Decontextualized Talk Across Story Contexts: How Oral Storytelling and Emergent Reading Can Scaffold Children's Development. *Early education and development*, 19(1), 161-187.

Çekiç, A., Türk, F., Buğa, A., Hamamcı, Z. (2018). Alabama Ebeveyn Davranışları Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (66), 728-743.

Diken, Ö., Topbaş, S. Diken, İ. H. (2009). Ebeveyn Davranışını Değerlendirme Ölçeği (EDDÖ) ile Çocuk Davranışını Değerlendirme Ölçeği (ÇDDÖ)'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (02), 41-64.

Dunst, C. J., Valentine, A., Raab, M., Hamby, D. W. (2013). Relationship Between Child Participation in Everyday Activities and Early Literacy and Language Development. *Center for Early Literacy Learning*, 6(1), 1-16.

Dyer, W. J., McBride, B. A., Jeans, L. M. (2009). A Longitudinal Examination of Father Involvement with Children with Developmental Delays: Does Timing of Diagnosis Matter?. *Journal of Early Intervention*, 31(3), 265-281

Fagan, J., Iglesias, A., Kaufman, R. (2016). Associations Among Head Start Fathers' Involvement with Their Preschoolers and Child Language Skills. *Early Child Development and Care*, 186(8), 1342-1356.

Flippin, M., Crais, E. R. (2011). The Need for More Effective Father Involvement in Early Autism Intervention: A Systematic Review and Recommendations. *Journal of early intervention*, 33(1), 24-50.

Gassling, V., Christoph, C., Wahle, K., Koos, B., Wiltfang, J., Gerber, W. D., Siniatchkin, M. (2014). Children with a Cleft Lip and Palate: An Exploratory Study of the Role of the Parent–child Interaction. *Journal of Cranio-Maxillofacial Surgery*, 42(6), 953-958.

Gilkerson, J., Richards, J. A. (2009). The power of talk. *Impact of Adult Talk, Conversational Turns and TV During the Critical 0-4 Years of Child Development: Boulder, CO: LENA Foundation.* https://www.lena.org/wp-content/uploads/2016/07/LTR-01-2_PowerOfTalk.pdf

Glascoe, F. P., Leew, S. (2010). Parenting Behaviors, Perceptions and Psychosocial Risk: Impacts on Young Children's Development. *Pediatrics*, 125(2), 313-319.

Gleason, J. B. (1975). Fathers and Other strangers: Men's Speech to Young Children. *Developmental psycholinguistics: Theory and applications*, 1, 289-297.

Gross, D., Conrad, B., Fogg, L., Willis, L., Garvey, C. (1993). What Does the NCATS (Nursing Child Assessment Teaching Scale) Measure?. *Nursing research*, 42(5), 260–265

Han, M., Moore, N.S., Vukelich, C., Buell, M.J. (2010). Does Play Make a Difference? How Play Intervention Affects the Vocabulary Learning of At-Risk Preschoolers. *American Journal of Play*, 3, 82-105.

Hsin, A., Felfe, C. (2014). When does time matter? Maternal employment, children's time with parents, and child development. *Demography*, 51(5), 1867-1894.

Işıkoğlu, N., İvrendi, A. (2008). Anne ve Babaların Oyuna Katılımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (24), 47-57.

Kazura, K. (2000). Fathers' Qualitative and Quantitative Involvement: An Investigation of Attachment, Play, and Social Interactions. *The Journal of Men's studies*, 9(1), 41-57.

Kirkorian, H. L., Pempek, T. A., Murphy, L. A., Schmidt, M. E., Anderson, D. R. (2009). The Impact of Background Television on Parent-Child Interaction. *Child development*, 80(5), 1350-1359.

Kuehn, D. P., Moller, K. T. (2000). Speech and Language Issues in the Cleft Palate Population: The State of the Art. *The Cleft palate-craniofacial journal*, 37(4), 1-35.

Kummer, A. W. (2001). *Cleft Palate and Craniofacial Anomalies: The Effects on Speech and Resonance*. Taylor & Francis US.

Kummer, A. W. (2018). *Cleft Palate and Craniofacial Conditions: A Comprehensive Guide to Clinical Management: A Comprehensive Guide to Clinical Management*. Jones & Bartlett Learning.

Lamb, M. E. (2000). The History of Research on Father Involvement: An Overview. *Marriage & family review*, 29(2-3), 23-42.

Lancaster, H. S., Lien, K. M., Chow, J. C., Frey, J. R., Scherer, N. J., Kaiser, A. P. (2020). Early Speech and Language Development in Children with Nonsyndromic Cleft Lip and/or Palate: A Meta-analysis. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 63(1), 14-31.

Lasky, E. Z., Klopp, K. (1982). Parent-child Interactions in Normal and Language-disordered Children. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 47(1), 7-18.

Law, J., Rush, R., King, T., Westrupp, E., Reilly, S. (2018). Early Home Activities and Oral Language Skills in Middle Childhood: A Quantile Analysis. *Child development*, 89(1), 295-309.

Laxman, D. J., McBride, B. A., Jeans, L. M., Dyer, W. J., Santos, R. M., Kern, J. L., Weglarz-Ward, J. M. (2015). Father Involvement and Maternal

Depressive Symptoms in Families of Children with Disabilities or Delays. *Maternal and child health journal*, 19(5), 1078-1086.

Leeper Jr, H. A., Pannbacker, M., Roginski, J. (1980). Oral Language Characteristics of Adult Cleft-Palate Speakers Compared on the Basis of Cleft Type and Sex. *Journal of Communication Disorders*, 13(2), 133-146.

Lennon, M. C., Rosenfield, S. (1994). Relative Fairness and the Division of Housework: The Importance of Options. *American journal of Sociology*, 100(2), 506-531.

Levy, A. K. (1984). The Language of Play: The Role of Play in Language Development: A Review of Literature. *Early Child Development and Care*, 17(1), 49-61.

Levy-Shiff, R. (1986). Mother-Father-Child Interactions in Families with a Mentally Retarded Young Child. *American Journal of Mental Deficiency*, 91(2), 141-149.

Lobo, M. L., Barnard, K. E., Coombs, J. B. (1992). Failure to Thrive: a Parent-infant Interaction Perspective. *Journal of Pediatric Nursing*, 7(4), 251-261.

Mahoney, G., Bella, J. M. (1998). An Examination of the Effects of Family-Centered Early Intervention on Child and Family Outcomes. *Topics in early childhood special education*, 18(2), 83-94.

Mavrogianni, T., Lampropoulou, V. (2020). The Involvement of Fathers with Their Deaf Children. *International Journal of Disability, Development and Education*, 67(1), 45-57.

Meral, B. F., Cavkaytar, A. (2012). Fathers' Involvement in Childrearing Practices of Their Children with Intellectual Disabilities. *Journal of Education and Future*, (1), 91.

Neuman, S. B., Koh, S., Dwyer, J. (2008). CHELLO: The Child/home Environmental Language and Literacy Observation. *Early Childhood Research Quarterly*, 23(2), 159-172.

NICHD Early Child Care Research Network. (2001). Nonmaternal Care and Family Factors in Early Development: An Overview of the NICHD Study of Early Child Care. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 22(5), 457-492

Nord, C. W., Lennon, J., Liu, B., Chandler, K. (2000). Home Literacy Activities and Signs of Children's Emerging Literacy, 1993 and 1999. *Statistics in Brief*.

Nord, C. W., Lennon, J., Liu, B., Chandler, K. (2000). Home Literacy Activities and Signs of Children's Emerging Literacy, 1993 and 1999. *Statistics in Brief*

Orçan Kaçan, M., Dönmez, Z. Kimzan, İ. (2020). Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı: Anne ve Baba Görüşleri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 170-179.

Ozgun, O., Honig, A. S. (2005). Parental Involvement and Spousal Satisfaction with Division of Early Childcare in Turkish Families with Normal Children and Children with Special Needs. *Early Child Development and Care*, 175(3), 259-270.

Paquette, D. (2004). Theorizing the Father-Child Relationship: Mechanisms and Developmental Outcomes. *Human development*, 47(4), 193-219.

Pleck, J. H., Masciadrelli, B. P. (1997). Paternal Involvement: Levels, Sources, and Consequences. *The role of the father in child development*, 3, 66-103.

Potter, C. A. (2017). Father Involvement in the Care, Play, and Education of Children with Autism. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 42(4), 375-384.

Quinn, P. (1999). Supporting and Encouraging Father Involvement in Families of Children Who Have a Disability. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 16(6), 439-454.

Radin, N. (1982). Paternal Involvement in Childcare Index. *Ann Arbor: University of Michigan, School of Social Work*, 323-325

Roach, M. A., Orsmond, G. I., Barratt, M. S. (1999). Mothers and Fathers of Children with Down Syndrome: Parental Stress and Involvement in Childcare. *American Journal on Mental Retardation*, 104(5), 422-436.

Robinson, E. L., StGeorge, J., Freeman, E. E. (2021). A Systematic Review of Father–Child Play Interactions and the Impacts on Child Development. *Children*, 8(5), 389.

Roggman, L. A., Boyce, L., Cook, G. A., Christiansen, K., Jones, D. (2007). Playing with Daddy: Social Toy Play, Early Head Start, and Developmental Outcomes. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 2(1), 83.

Rowe, M. L., Coker, D., Pan, B. A. (2004). A Comparison of Fathers' and Mothers' Talk to Toddlers in Low-income Families. *Social development*, 13(2), 278-291.

Safwat, R. F., Sheikhany, A. R. (2014). Effect of Parent Interaction on Language Development in children. *The Egyptian Journal of Otolaryngology*, 30(3), 255-263.

Saracho, O. N., Spodek, B. (2008). Fathers: The 'Invisible' Parents. *Early Child Development and Care*, 178(7-8), 821-836.

Sénéchal, M., LeFevre, J. A. (2002). Parental Involvement in the Development of Children's Reading Skill: A Five-year Longitudinal Study. *Child development*, 73(2), 445-460.

Sénéchal, M., LeFevre, J. A. (2002). Parental Involvement in the Development of Children's Reading Skill: A Five-year Longitudinal Study. *Child development*, 73(2), 445-460.

Sımsıkı, H., Şendil, G. (2014). Baba Katılım Ölçeğinin (BAKÖ) Geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (49), 104-123

Simmerman, S., Blacher, J., Baker, B. L. (2001). Fathers' and Mothers' Perceptions of Father Involvement in Families with Young Children with a Disability. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 26(4), 325-338.

Swallow, V., Macfadyen, A., Santacroce, S. J., Lambert, H. (2012). Fathers' Contributions to the Management of Their Child's Long-term Medical Condition: A Narrative Review of Literature. *Health Expectations*, 15(2), 157-175.

Tavormina, J. B., Boll, T. J., Dunn, N. J., Luscomb, R. L., Taylor, J. R. (1981). Psychosocial Effects on Parents of Raising a Physically Handicapped Child. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 9(1), 121-131.)

Tomoplous, S., Dreyer, B. P., Tamis-LeMonda, C., Flynn, V., Rovira, I., Tineo, W., Mendelsohn, A. L. (2006). Books, Toys, Parent-Child Interaction, and Development in Young Latino Children. *Ambulatory Pediatrics*, 6(2), 72-78.

Topping, K., Dekhinet, R., Zeedyk, S. (2013). Parent-Infant Interaction and Children's Language Development. *Educational Psychology*, 33(4), 391-426.

Tükel, A., Uzunöz, A. (2020). Covid 19 Sürecinde Evde Oyun Etkileşimli Baba Katılımı. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 1(2)

Uzun, H., Baran, G. (2015). Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babalar için Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 30-40.

Vygotsky, L. S., Cole, M. (1978). *Mind in Society: Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

Wasserman, G. A., Allen, R., Solomon, C. R. (1985). At-Risk Toddlers and Their Mothers: The Special Case of Physical Handicap. *Child Development*, 73-83.

Weisberg, D. S., Zosh, J. M., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M. (2013). Talking it up: Play, Language Development, and the Role of Adult Support. *American Journal of Play*, 6(1), 39-54.

Whitehurst, G. J., Falco, F. L., Lonigan, C. J., Fischel, J. E., DeBaryshe, B. D., Valdez-Menchaca, M. C., Caulfield, M. (1988). Accelerating Language Development Through Picture Book Reading. *Developmental psychology*, 24(4), 552.

Yağmurlu, B., Sanson, A. (2009). The Role of Child Temperament, Parenting and Culture in the Development of Prosocial Behaviors. *Australian Journal of Psychology*, 61(2), 77-88.

Yavuzer, H. (1999). Ana-Baba ve Çocuk. 13. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 179-184.

Yeung, W. J., Sandberg, J. F., Davis-Kean, P. E., Hofferth, S. L. (2001). Children's Time with Fathers in Intact Families. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 136-154.

Yogev, S., Brett, J. (1985). Patterns of Work and Family Involvement Among Single-and Dual-Earner Couples. *Journal of Applied Psychology*, 70(4), 754.

Young, D. M., Roopnarine, J. L. (1994). Fathers' Childcare Involvement with Children with and without Disabilities. *Topics in early childhood special education*, 14(4), 488-502.

Zajac, D. J., Vallino, L. D. (2016). *Evaluation and Management of Cleft Lip and palate: A Developmental Perspective*. Plural Publishing.

10. EKLER

Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu (Ek1)

Sayın Katılımcı,

Yarık dudak-damak bebeğin anne karnındaki gelişimi sırasında 8-12. haftalarda görülebilecek gelişim bozukluklarına bağlı olarak ortaya çıkan bir sorundur. Dudak damak yarıklıkları dil ve konuşma geriliği bakımından riskli olan gruplardan biridir. Bu süreçte ebeveyn-çocuk etkileşimi dil konuşma gelişimi için kritik rol oynayan faktörlerden biridir.

Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ), 3-6 yaş arasında çocuğu olan babaların çocuklarıyla birlikte ne tür etkinliklere ne kadar sıklıkta katılım sağladıklarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş, 37 maddeden oluşan bir ölçektir. BAKÖ’de maddeler davranış biçimleri şeklinde olup, beşli puanlama yapılmaktadır. “Her zaman böyledir” seçeneği 5 puan, “Çoğunlukla böyledir” seçeneği 4 puan, “Bazen böyledir” seçeneği 3 puan, “Nadiren böyledir” seçeneği 2 puan, “Hiçbir zaman böyle değildir” seçeneği 1 puan almaktadır. Sizden beklenen çocuğunuzla yaptığınız etkinlikleri göz önünde bulundurarak maddeye sizin için uygun puanı işaretlemenizdir. Ölçek internet aracılığıyla online olarak doldurulacaktır.

Yapacağımız araştırmanın amacı, dil gelişimi için önemli bir rol oynayan baba-çocuk etkileşiminin tipik gelişim gösteren çocukların babalarıyla, dudak-damak yarıklı çocukların babaların katılımını karşılaştırmaktır. Çalışma İstanbul Medipol Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü öğretim görevli Dr. Öğr. Üyesi Özlem Ünal Logacev ve yüksek lisans öğrencisi Ezgi Apaydın tarafından yürütülmektedir.

Araştırmaya katılmayı kabul etmeniz durumunda ebeveyn etkileşiminde ihmal edilen baba katılımıyla ilgili değerli bilgiler vermiş olacaksınız.

Bu araştırmadan elde edilecek tüm bilgiler toplanıp, analiz edilerek Ezgi Apaydın’ın yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Veriler isminiz kullanılmadan, kişisel bilgiler gizli tutularak arşivlenecektir. Çalışmanın sonunda, sonuçlar hakkında bilgi isteme hakkınız vardır ve çalışmanın herhangi bir aşamasında çalışmadan çekilebilirsiniz.

Formu imzalamadan önce araştırmaya dair herhangi bir sorunuz varsa veya ilgili ek bilgiye gereksinim olması durumunda araştırma yürütücülerden Ezgi Apaydın’a ~~05456022006~~ numaralı telefon ile ulaşabilirsiniz.

“Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili sözlü ve yazılı açıklama yukarıda adı verilen araştırmacı tarafından yapıldı. Çocuğumun çalışmaya katılması konusunda herhangi bir zorlayıcı davranış ile karşılaşmadım ve

çalışmaya gönüllü olarak katıldığımı, çalışmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden çocuğumu araştırmadan çekebileceğimi biliyorum.”

“Dudak-damak yarıklı çocukların gelişiminde ve bakımında baba katılımının incelenmesi” araştırması kapsamında bana yapılan açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım bu koşullarla, mevcut çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının;

Adı-Soyadı:

Tarih:

İmza:

Baba Katılım Ölçeği (Ek1)

BABA KATILIM ÖLÇEĞİ (BAKÖ)

Aşağıda çocuğunuzla ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Sizden istediğimiz her cümlenin size ne kadar uyduğunu yandaki kutucuklardan birini işaretleyerek belirtmenizdir.

	CÜMLELER	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiç böyle değildir
1	Çocuğumla hareketli oyunlar (kovalamaca, saklambaç, güreş vb.) oynarım.					
2	Çocuğumun dişlerini fırçalayıp fırçalamadığıyla ilgilenirim.					
3	Çocuğuma kitap okurum.					
4	Çocuğumun saçlarını tararım.					
5	Çocuğumla birlikte spor yaparım.					
6	Çocuğumu kucağıma alırım.					
7	Çocuğumu sinemaya götürürüm.					
8	Çocuğumun tuvalet terbiyesiyle ilgilenirim.					
9	Çocuğum bir şeyden korktuğu zaman onu sakinleştiririm.					
10	Çocuğumla birlikte onun oyuncaklarıyla (kamyon, bebek vb.) oynarım.					
11	Çocuğumun giyinme ve soyunmasıyla ilgilenirim.					
12	Çocuğuma hikaye/masal anlatırım.					
13	Çocuğumun sağlığıyla ilgilenirim.					
14	Çocuğumu parka götürürüm.					
15	Çocuğumla birlikte resim, boyama, maket, el işi, yap-boz vb. yaparım.					
16	Çocuğuma banyo yaptırırım.					
17	Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim.					
18	Çocuğumla birlikte TV izlerim.					
19	Çocuğum üzgün olduğu zaman onu teselli ederim.					
20	Çocuğumla birlikte bilmece, tekerleme, şarkı vb. söylerim.					
21	Çocuğumla birlikte film/çizgi film izlerim.					
22	Çocuğumun merak ettiği soruları yanıtlarım.					
23	Çocuğumu dışarıda gezdiririm.					
24	Çocuğumun tırnaklarını keserim.					
25	Çocuğumla bilgisayar oyunu, play station vb. oynarım.					
26	Çocuğum gece tuvalete kalkarsa onunla ilgilenirim.					
27	Çocuğuma sarılırım.					
28	Çocuğumla birlikte müzik dinlerim.					
29	Çocuğumu uyku zamanı yatırırım.					
30	Çocuğum sıkıntılı olduğu zaman onu rahatlatmaya çalışırım.					
31	Çocuğumla sıralı, kurallı oyunlar (kızma birader, satranç vb.) oynarım.					
32	Doğum günlerinde çocuğuma hediye alırım.					
33	Çocuğumu, beceri ve yeteneklerini geliştirecek faaliyetlere yönlendiririm.					
34	Çocuğumu öperim.					
35	Çocuğumu pikniğe götürürüm.					
36	Çocuğumu nelerin mutlu edeceğini bilirim.					
37	Çocuğumu tiyatroya götürürüm.					

Katılımcı Bilgi Formu (Ek2)

Adınız ve Soyadınızın ilk iki harfi (örn: EZ-AP) : _____

Yaşınız : _____

Yaşadığınız İl : _____

Eğitim Düzeyiniz: İlkokul Ortaokul Lise
Üniversite

Mesleğiniz : _____

İşiniz vardiyalı bir iş mi? : Evet Hayır

Hanenizde yaşayan kişi sayısı kaçtır?

3-5 6-8 9-11 12 kişi ve üzeri

Haneye giren toplam gelir kaç TL' dir?

2000 TL ve altı 2001-4000 TL 4001-6000 TL
 6001-8000 TL 8001-10.000 TL 10.001- 12.000
TL
 12.001 TL ve üzeri

Günde ortalama kaç saat çalışıyorsunuz?

6 saat ve altı 6 - 8 saat 8 - 10 saat
 10 - 12 saat 12 saat ve üzeri

Eşiniz çalışıyor mu? : Evet Hayır

Eşiniz çalışıyorsa günde ortalama kaç saat çalışıyor ?

6 saat ve altı 6 - 8 saat 8 - 10 saat
 10 - 12 saat 12 saat ve üzeri

Kaç çocuğunuz var ? : _____

Çalıştığınız günlerde ortalama ne kadar süreyi çocuğunuza ayırıyorsunuz ? (3-6 yaş arasındaki çocuğunuzu düşünerek yanıtlayın) :

Hiç 10 - 30 dk 30 - 60 dk 1 - 2 saat
 2 - 3 saat 3 - 4 saat 5 - 6 saat 5 saat ve üzeri

Çalışmadığınız günlerde ortalama ne kadar süreyi çocuğunuza ayırıyorsunuz? (3-6 yaş arasındaki çocuğunuzu düşünerek yanıtlayın) :

Hiç 10 - 30 dk 30 - 60 dk 1 - 3 saat
 3 - 5 saat 5- 7 saat 7 - 9 saat 9 saat ve üzeri

Ölçek sorularını doldururken göz önünde bulunduracağınız çocuğunuzun cinsiyeti nedir?

Erkek

Kız

Çocuk Bilgi Formu (Ek3)

-Çocuğunuzun kronik bir hastalığı var mı? Varsa hastalığının ismini yazınız lütfen.: _____

-Sürekli olarak kullandığı bir ilaç varsa ilacın ismini yazınız lütfen.: _____

-Çocuğunuz hiç ameliyat geçirdi mi? Geçirdiyse eğer ne ameliyatı geçirdiğini yazınız lütfen: _____

-Çocuğunuzun herhangi bir işitme sorunu var mı? Evet Hayır

-Çocuğunuz sık sık orta kulak enfeksiyonu geçirir mi? Evet Hayır

-Çocuğunuzun bilinen bir tanısı var mı? Varsa tanısını yazınız lütfen: _____

-Çocuğunuzun boy-kilo gelişimi yaşlarına uygun mudur?

Evet Hayır

-Çocuğunuz yaşlarının yapabildiği fiziksel aktiviteleri (koşma, yürüme, merdiven çıkma, zıplama vb.) yapabilir mi? Evet Hayır

-Çocuğunuz yaşına uygun kalem tutma, düğme ilikleme, şişeden bardağa su dökme gibi ince motor becerileri sergiler mi? Evet Hayır

-Çocuğunuz üç veya daha fazla sözcükten oluşan uzunlukta cümleler kurabilir mi?

Evet Hayır

-Çocuğunuz kendisine söylenenleri rahatlıkla anlayabilir mi?

Evet Hayır

-Konuşurken ekleri atar mı (Örneğin 'Bunu ver' demek yerine 'Bu ver' demek ya da 'Annem gelmedi' demek yerine 'Anne gel değil' demek gibi)?

Evet Hayır

11. ETİK KURUL ONAYI

T.C.
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

E-İmzalıdır

Sayı : 10840098-772.02-E.58371
Konu : Etik Kurulu Kararı

26/10/2020

Sayın Ezgi APAYDIN

Üniversitemiz Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kuruluna yapmış olduğunuz “Dudak-Damak Yarıklı Çocukların Gelişiminde ve Bakımında Baba Katılımının İncelenmesi” isimli başvurunuz incelenmiş olup etik kurulu kararı ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut TOKAÇ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

Ek:
-Karar Formu (2 sayfa)

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU KARAR FORMU

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Dudak-Damak Yarıklı Çocukların Gelişiminde ve Bakımında Baba Katılımının İncelenmesi			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Ezgi APAYDIN			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Dil ve Konuşma Terapisti			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	İstanbul			
	DESTEKLEYİCİ	-			
	ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☐	ÇOK MERKEZLİ ☒	ULUSAL ☒	ULUSLARARASI ☐

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU KARAR FORMU

Değerlendirilen Belgeler	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili		
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ/PLANI			Türkçe ☐	İngilizce ☐	Diğer ☐
	OLGU RAPOR FORMU			Türkçe ☐	İngilizce ☐	Diğer ☐
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU			Türkçe ☐	İngilizce ☐	Diğer ☐
Karar Bilgileri	Karar No: 757		Tarih: 08/10/2020			
	Yukarıda bilgileri verilen Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekece, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve araştırmanın etik ve bilimsel yönden uygun olduğuna "oybirliği" ile karar verilmiştir.					

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU	
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI	Dr. Öğr. Üyesi Mahmut TOKAÇ

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile ilişki		Katılım *		İmza
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut TOKAÇ	Tıp Tarihi ve Etik	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Prof. Dr. Mete ÜNGÖR	Endodonti	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Mehmet Kemal ÖZDEMİR	Elektrik ve Elektronik	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. İlnur KESKİN	Histoloji ve Embriyoloji	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. Devrim TARAKCI	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Dr. Öğr. Üyesi Nezih HACİHASANOĞLU ÇAKMAK	Biyokimya	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Dr. Öğr. Üyesi Neriman İpek KIRMIZI	Tıbbi Farmakoloji	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	

* :Toplantıda Bulunma